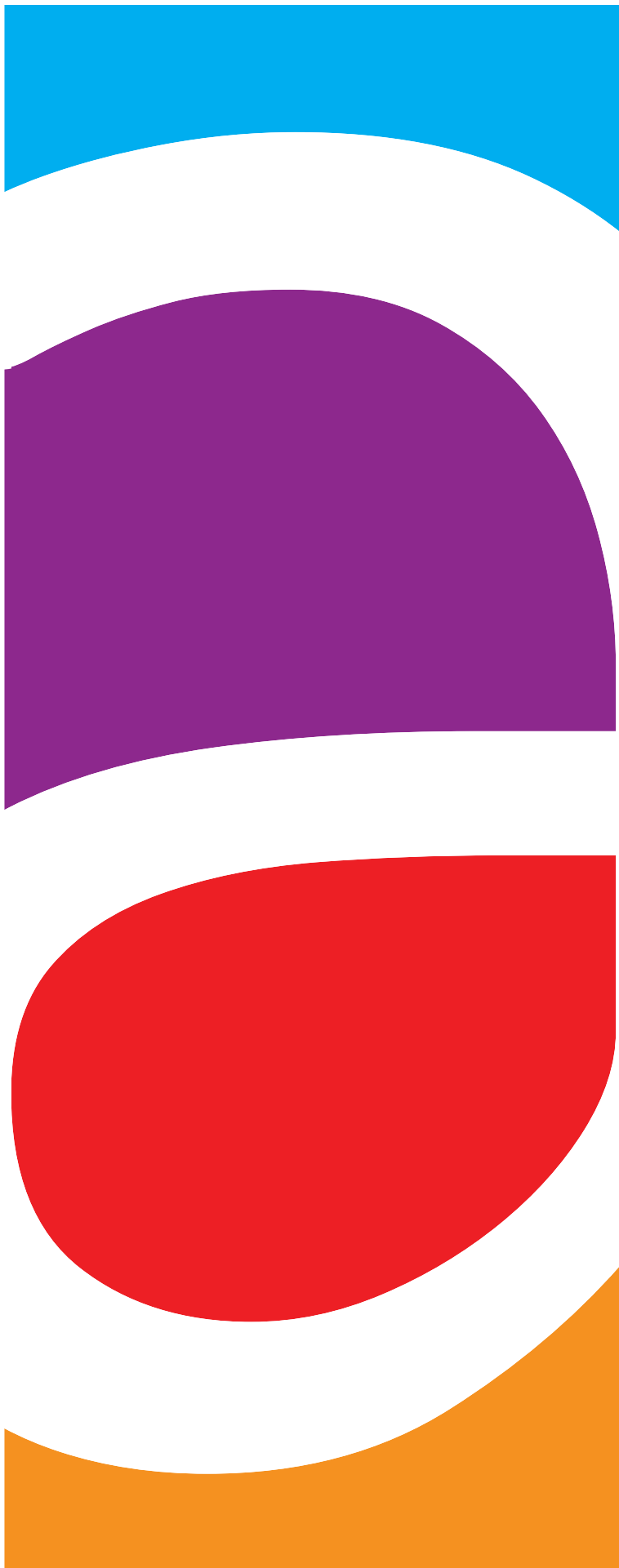

AKILLI İÇERİK OLMADAN;

AKILLI TAHTA,

TEKNOLOJİK BİR TAHTA

OLMAKTAN

ÖTEYE GEÇEMEZ..!

a akıllı ders defteri
akıllı tahta içeriği

ELFi YAYINCILIK
Elmas Fikirler

YAYIN KURULU

Hazırlayanlar

Timuçin SARITAŞ

YAYINA HAZIRLAYANLAR KURULU

Kurumsal Yayınlar Yönetmeni

Saime YILDIRIM

Kurumsal Yayınlar Birimi – Dizgi & Grafik

Mustafa Burak SANK & Ezgi GÜLER & Meltem TEMEL

Sumru ALMACAK & Gamze KAYA & Pınar KORKMAZ

Yasin ÇELEBİ & Reyhan KARAHASANOĞLU

Baskı - Cilt

Neşe Matbaacılık Yayıncılık Sanayi ve Tic. A.Ş.

Adres:Akçaburgaz Mh. Mehmet Deniz Kopuz Sk. No:17

3.Bodrum Esenyurt / İSTANBUL

Yayıncı Sertifika No: 32077

Matbaa Sertifika No: 22861

ISBN: 978-605-9213-51-6

İstanbul – 2015

Bu eserin her hakkı saklı olup tüm hakları Elfi Yayıncılık'a aittir. Kısmi de olsa alıntı yapılamaz, metin ve soruları aynen değiştirilerek elektronik, mekanik, fotokopi ya da başka bir sistemle çoğaltılamaz, depolanamaz.

Copyright © Tüm Hakları Saklıdır.

12.SINIF

KİMYA

AKILLI DERS DEFTERİ

Defterlerimizi Tanıyalım

Neler Öğreneceğim?

Ünite konularının belirtilerek soru tarzında öğrencinin ilgisini çekecek şekilde yazıldığı bölümdür.

Örnek

Konu ile ilgili verilen örnekler bölümüdür.

Dikkat

Konu ile ilgili dikkat edilmesi gereken, uyarılar, notlar vb.

Notlarım

Öğrencinin akıllı defter üzerinde not tutması için ayrılan bölümlerdir.

Çöz Öğren

Sınıf içerisinde öğrencinin bireysel veya grupta çalışacağı önceden hazırlanmış görseller üzerinde doldurma, boyama, çizme, kesme gibi etkinliklerin yapıldığı çalışma sayfalarıdır.

Haydi Sen Yap

Ünite sonlarında veya konu aralarında yer alan evde bireysel veya ailesiyle uğraşabileceği, müze gezisi, roman tavsiyesi, atölye çalışması vb. önerilerin olduğu bölümdür.

Defterlerimizi Tanıyalım

Bunları Biliyor Musun?

Konu ile ilişkili gerçek hayattan merak uyandıracak ilginç bilgiler bölümüdür.

Etkinlik Sayfam

Sınıf içerisinde öğrencinin bireysel veya grupta çalışacağı önceden hazırlanmış görseller üzerinde doldurma, boyama, çizme, kesme gibi etkinliklerin yapıldığı çalışma sayfalarıdır.

Ne Kadar Öğrendim?

İlgili ünitedeki bölümleri veya konuları, öğrencinin ne kadar öğrendiğini test edecek açık uçlu ve çoktan seçmeli sorulardan oluşan bölümdür.

Biraz Ara Verelim

Konu ile ilgili oyun, bulmaca, zeka soruları vb. eğlence köşeleridir. Ünite sonunda veya konu aralarında olabilir.

Ünite Özetim

Ünitenin sonunda yer alan üniteyi özetleyen kavram ağılarıdır.

Ünite Değerlendirme

Ünite sonunda ilgili üniteye tüm bölümleri ve konu / kavramları içerecek şekilde klasik ve / veya test türündeki soruları içeren bölümdür.

İÇİNDEKİLER

1. ÜNİTE : ELEMENTLER KİMYASI

1. Bölüm Evrende ve Dünya’da Elementler	12
Hafif Elementlerin Oluşumu ve Büyük Patlama	12
Ağır Elementlerin Oluşumu	12
Yer Kabuğundaki Bileşikler	12
2. Bölüm: Elementler Nasıl Elde Edilir?	13
Mineral ve Cevher	13
Kömürle (Karbonla) İndirgeme	14
Hidrojenle İndirgeme	14
Aktif Metalle İndirgeme	14
Elektroliz İle Metal Üretimi	15
3. Bölüm: Alaşımlar	16
Alaşımların Sınıflandırılması	16
Yaygın Alaşımlar Özellikleri ve Kullanım Alanları	18
4. Bölüm: Hidrojen	19
Hidrojen Elde Etme Yöntemleri	19
Hidrojenin İzotopları ve Kullanım Alanları	20
Hidrojenin Kullanım Alanları	20
5. Bölüm: Alkali ve Toprak Alkali Metaller	23
Alkali ve Toprak Alkali Metallerin Özellikleri ve Doğal Kaynakları	23
Alkali ve Toprak Alkali Metallerin Kimyasal Özellikleri	23
Alkali ve Toprak Alkali Metallerin Elde Ediliş Yöntemleri	24
Alkali ve Toprak Alkali Metallerin Kullanım Alanları	24
Alkali ve Toprak Alkali Metallerin Önemli Bileşikleri	25
6. Bölüm: Toprak Grubu Elementleri	27
Toprak Grubu Elementleri (3A Grubu)	27
Bor Elementinin Doğal Mineralleri	27
Bor ve Bor Alaşımlarının Eldesi, Özellikleri ve Kullanım Alanları	27
Bor Bileşiklerinin Özellikleri Ve Kullanım Alanları	28
Alüminyum	29
Alüminyumun Özellikleri	30
Yaygın Alüminyum Bileşikleri	31
Galyum, İndiyum ve Talyum	31

İÇİNDEKİLER

7. Bölüm: 4A Grubu Elementler	32
Karbonun Allotropları	32
Karbon Ve Nanoteknoloji	33
Karbon Bileşikleri	33
Silisyumun Doğal Bileşikleri	34
Germanyum, Kalay ve Kurşun	34
8. Bölüm: 5A Grubu Elementleri	35
Azot Elde Etme Yolları	35
Azot Molekülünün Yapısı ve Azotun Kullanım Alanları	35
Azotun Yükseltgenme Basamakları	36
Azot Bileşikleri	36
Fosfor	38
Fosforik Asitleri ve Tuzları	38
Gübreler, Deterjanlar ve Çevre Sorunları	39
Arsenik, Antimon ve Bizmut	39
9. Bölüm: Kalkojenler	42
Oksijen Eldesi ve Oksijenin Kullanım Alanları	42
Oksit Tipleri	42
Ozon	42
Kükürt	43
Kükürt Bileşikleri	44
10. Bölüm: Halojenler	44
Halojenler ve Bileşikleri	46
Halojenlerin Eldesi	46
Halojen Bileşiklerinin Özellikleri	47
11. Bölüm: Geçiş Elementleri	47
Demir Mineralleri ve Demir Üretimi	47
Çelik Üretimi	48
Demir Bileşikleri	48
Önemli Geçiş Elementleri	49
Ünite Özetim	50
Ünite Değerlendirme	53

İÇİNDEKİLER

2. ÜNİTE : ORGANİK KİMYAYA GİRİŞ

1.Bölüm: Organik Bileşikler	58
Organik ve Anorganik Maddeler	58
Organik Bileşiklerin Basit, Molekül ve Yapı Formülleri	58
Doymuş Hidrokarbonların Adları	61
2. Bölüm: Organik Bileşiklerin Formülleri	66
Karbon Elementi ve Özellikleri	66
Bazı Organik Bileşiklerin Lewis Formülleri	67
Organik Moleküllerde Rezonans ve Tautomeri	68
3. Bölüm: Hibritleşme ve Molekül Geometrisi	69
Merkez Atomun Hibritleşme Türü	69
Molekül Geometrisi	71
Hibrit Orbitallerin Oluşması	74
Hibritleşme Tipi ve Molekül Geometrisi	76
4. Bölüm: Organik Bileşiklerde Fonksiyonel Gruplar ve Adlandırma	78
Fonksiyonel Gruplar ve Adlandırma	78
Birden Çok Fonksiyonel Grup İçeren Bileşiklerin Adlandırılması	84
5. Bölüm: Organik Bileşiklerde İzomerlik	88
Organik Bileşiklerde İzomerlik	88
Ünite Özetim	95
Ünite Değerlendirme	97

3. ÜNİTE : ORGANİK REAKSİYONLAR

1.Bölüm: Organik Redoks Tepkimeleri	102
Organik Redoks Tepkimeleri	102
2. Bölüm: Yer Değiştirme (Süstitüsyon) Tepkimeleri	106
Radikaller Üzerinden Yürüyen Yer Değiştirme (Süstitüsyon) Tepkimeleri	106
Elektrofilik Yer Değiştirme (Süstitüsyon) Tepkimeleri	107
Nükleofilik Yer Değiştirme (Süstitüsyon) Tepkimeleri	107
Benzen Halkasına İkinci Bir Grubun Bağlanması	108
3. Bölüm: Katılma Tepkimeleri	108
Katılma Tepkimeleri	108
Elektrofilik Katılma Tepkimeleri	109
Nükleofilik Katılma Tepkimeleri	113

İÇİNDEKİLER

4. Bölüm: Ayrılma (Eliminasyon) Tepkimeleri	115
Ayrılma (Eliminasyon) Tepkimeleri	115
5. Bölüm: Kondenzasyon Tepkimeleri	116
Kondenzasyon Tepkimeleri	116
Polimerleşme Tepkimeleri	117
Ünite Özetim	119
Ünite Değerlendirme	121
4. ÜNİTE : ORGANİK BİLEŞİK SINIFLARI	
1.Bölüm: Alkanlar ve Alkil Halojenürler	126
Alkanların Doğada Bulunuşu ve Eldeleri	127
Alkanların Fiziksel Özellikleri	129
Alkanların Kimyasal Tepkimeleri	131
Alkil Halojenürler ve Önemi	132
2. Bölüm: Alkenler	140
Alkenlerin Adlandırılması	140
Alkenlerin Genel Elde Edilme Yolları	142
Alkenlerin Kimyasal Tepkimeleri	143
Alkenlerin Polimerleşmesiyle Elde Edilen Ürünlerin Özellikleri ve Kullanım Alanları	145
3. Bölüm: Alkinler	149
Alkinler	149
Alkinlerin Genel Elde Edilme Yolu	149
Endüstride Karpit ve Asetilen Üretimi	149
Asetilenin Özellikleri ve Kullanım Alanları	150
Alkinlerin Kimyasal Tepkimeleri	150
Aromatik Hidrokarbonlar	158
4. Bölüm: Alkoller	160
Alkoller ve Alkollerin Sınıflandırılması	160
Alkollerin Adlandırılması	161
Alkollerin Genel Elde Edilme Yolları	163
Alkollerin Fiziksel Özellikleri	165
Alkollerin Kimyasal Özellikleri	165
Polialkollerin Özellikleri ve Kullanım Alanları	168

İÇİNDEKİLER

5. Bölüm: Eterler	168
Eterlerin Adlandırılmaları	169
Eterlerin Genel Elde Edilişi	169
Eterlerin Fiziksel Özellikleri	170
6. Bölüm: Karbonil Bileşikleri	176
Aldehit ve Ketonlar	176
Karbonil Bileşiklerinin Adlandırılması	176
Karbonil Bileşiklerinin Genel Elde Edilme Yolları	177
Aldehit ve Ketonların Kimyasal Özellikleri	178
7. Bölüm: Karboksilik Asitler	182
Karboksilik Asitlerin Sınıflandırılması	182
Karboksilik Asitlerin Adlandırılması	183
Karboksilik Asitlerin Genel Elde Edilme Yolları	186
Karboksilik Asitlerin Fiziksel Özellikleri	187
Karboksilik Asitlerin Asitlik Güçleri	187
Karboksilik Asitlerin Kimyasal Tepkimeleri	187
8. Bölüm: Karboksilik Asit Türevleri	189
Esterler	189
Amidler	192
Anhidritler	193
Açıl Halojenürler	193
9. Bölüm: Aminler	194
Aminler	194
Aminlerin Özellikleri ve Yapıları	194
Aminlerin Elde Edilme Yolları	195
10 Bölüm: Yaygın Benzen Türevleri	196
Fenoller	196
Anilin	196
Benzil Alkol	197
Sülfano Benzen	197
Benzoik Asit	197
Nitro Benzen	197
Benzaldehit	198
Ünite Özetim	199
Ünite Değerlendirme	203

Ünite 1

Elementler Kimyası

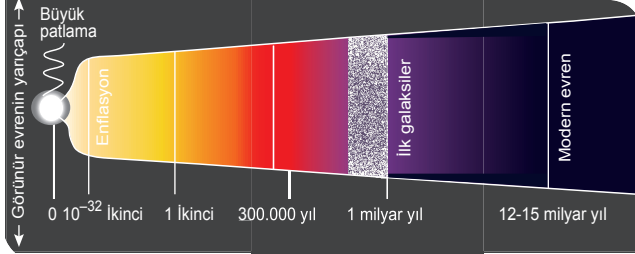
Neler Öğreneceğim?

1. Evrende ve Dünya'da Elementler
2. Elementler Nasıl Elde Edilir?
3. Alaşımlar
4. Hidrojen
5. Alkali ve Toprak Alkali Metaller
6. Toprak Grubu Elementleri
7. 4A Grubu Elementleri
8. 5A Grubu Elementleri
10. Kalkojenler
11. Halojenler
12. Geçiş Elementleri

Evrende ve Dünya'da Elementler

Hafif Elementlerin Oluşumu ve Büyük Patlama

Bilim insanlarının evrenin oluşumu ile ilgili öne sürdükleri teoriye ..... teorisi denir.

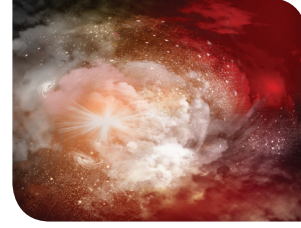

Bu varsayıma işaret eden bulgular :

- Gök adaların birbirinden sürekli .....
- Merkezden daha uzak gök adaların uzaklaşma hızlarının daha ..... olması
- Uzayın görünürde boş bölgelerinden ..... ışınlarının yayılıyor olması
- Uzayın her doğrultusunda birim hacim içine düşen kütle yoğunluğunun ..... kalması
- Hiçbir maddenin ve enerjinin bulunmadığı, içinde evrenin genişlediği sonsuz varsayımsal mekana ..... denir.
- Gök cisimleri arasında yer alan madde ve enerji bakımından seyreklik bölgeye ..... denir.
- Sınırları belli uzay parçasına ..... denir.
- Büyük patlama teorisine göre ilk oluşan element ..... ve ..... dır.

Ağır Metallerin Oluşumu

Küçük çekirdekli atomların birleşmesiyle ..... atomlar oluşur.

Büyük patlama sonrası oluşan ilk yıldızlar daha sonra yok olmuştur.

- Süpernova patlamalarında çekirdek, yoğun bir nötron bombardımanına uğrar ve ağır bir ..... dö-nüşür.

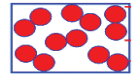

Hubble teleskobu ile büyük patlama teorisi aydınlatılmıştır.

Yer Kabuğundaki Bileşikler

Dünyada en bol bulunan ilk üç element

%47 ile .....

%27.7 ile .....

% 8.1 ile .....

Notlarım

Çöz Öğren

- I. Büyük patlamadan önce zaman ve madde kavramı yoktur.
 II. Evrende ilk oluşan element hidrojenidir.
 III. Evrenin genişlemesi büyük patlamanın delili dir.

Yukarıdaki yargılardan hangileri büyük patlama teorisi-ne göre doğrudur?

- A) Yalnız I   B) Yalnız II   C) I ve II
 D) II ve III   E) I, II ve III

Çöz Öğren

- I. Büyük patlama sırasında sıcaklık çok yüksektir.
 II. İlk önce küçük çekirdekler oluşmaya başladı.
 III. Ağır elementler bozunarak hafif elementleri oluşturdu.

Evrenin oluşumuyla ilgili, yukarıdaki ifadelerden hangile-ri yanlıştır?

- A) Yalnız I   B) Yalnız II   C) Yalnız III
 D) I ve II   E) II ve III

Elementler Nasıl Elde Edilir?

Mineral ve Cevher

Doğada bulunan, belirli kimyasal bileşimi, düzenli atomik yapısı olan homojen ve genellikle katı maddelere ..... denir.

Manyezit

Kromit

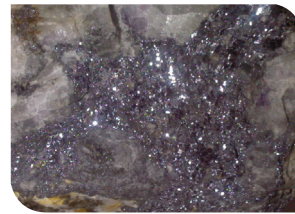
Siderit

Notlarım

Mineral	Örnekler
Soy metaller	Cu, Ag, Au, Pd, Pt
Oksitler	$Al_2O_3 \cdot 2H_2O$ (boksit), Fe_2O_3 (hematit), Fe_3O_4 (magnetit), $FeCr_2O_4$ (kromit), $FeWO_4$ (volframit), SnO_2 (kasiterit) MnO_2 (piroluzit), TiO_2 (rutil), Cu_2O (kuprit)
Sülfürler	Ag_2S (arjantit), Cu_2S (kalkasit), CuS (kovalit), PbS (galen), ZnS (çinko bilend), HgS (zinober), FeS_2 (pirit), $CuFeS_2$ (kalkopirit), Bi_2S_3 (bizmutit)
Sülfat ve Karbonatlar	$CaSO_4$ (kalsit), $MgCO_3$ (manyazit), $CaMg(CO_3)_2$ (dolomit), $FeCO_3$ (siderit), $PbCO_3$ (seruzit), Cu_2CO_3 (malahit)
Halojenürler	$NaCl$ (halit), KCl (silvit), $AgCl$ (kerargrit), $KClMgCl_2$ (karnalit), CaF_2 (florit), Na_3AlF_6 (Kriyolit)
Silikatlar	$Be_3Al_2(SiO_3)_6$ (beril), $ZrSiO_4$ (zirkon), $Sc_2Si_2O_7$ (thorvetit)
Fosfatlar	$AlPO_4 \cdot 2H_2O$ (variskit), $CuAl_6(PO_4)_4(OH)_8 \cdot 5H_2O$ (turkuaz)

Elde edilmeye değer miktarda bir ve birden çok element içeren minerallere ..... denir.

Galen Cevheri (PbS)

Hematit Cevheri (Fe_2O_3)

Cevher genellikle kum, kil ve granit gibi istenmeyen maddeler içerir. Bu maddelere ..... denir.

Cevherlerden metal elde etme işlemi şu sıra ile ilerler:

1. Kırma – öğütme :

Öğütme işlemi birkaç defa tekrarlanır. Gangin uzaklaştırılması için uygulanır, oksitlenme olması için su altında uygulanır.

2. Zenginleştirme :

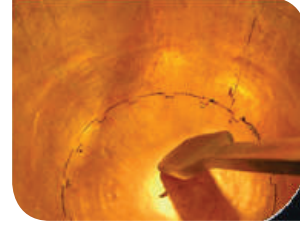
Cevherin zenginleştirilmesi için mineralin özelliğine bağlı olarak yüzdürme (flotasyon), manyetik ayırma, yoğunlukla ayırma ve sıvılaştırarak ayırma işlemlerinden biri veya birkaçı uygulanır.

Yüzdürme (flotasyon) ile ayırma

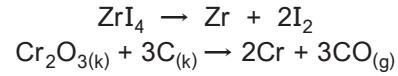
3. Kavurma :

Sülfürün yada karbonatların bol hava ile ısıtılarak oksidine dönüştürülmesi işlemidir.

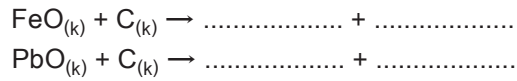

4. İndirgeme

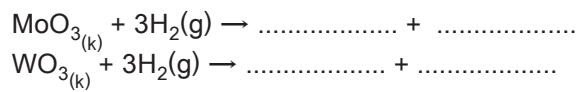
Metal oksitler yüksek sıcaklıkta termal bozunmaya (piroliz) uğrayarak metallere indirgenir. İndirgenme ekzotermik bir olaydır.

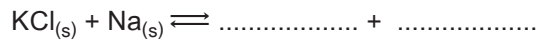
Kömürlü İndirgeme

Hidrojenle İndirgeme

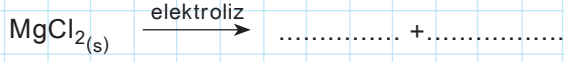
Aktif Metalle İndirgeme

Notlarım

Elektroliz İle Metal Üretimi

- İndirgenme potansiyeli çok düşük olan elementler oksitlerinin yada halojenürlerinin elektrolizi ile elde edilirler.

Anot:

Katot :

Çöz Öğren

Minerallerle ilgili,

- Düzenli atomik yapıya sahiplerdir.
- Çoğunlukla katı halde bulunurlar.
- Belirli kimyasal bileşimleri vardır.

özelliklerinden hangileri doğrudur?

- A) Yalnız I   B) I ve II   C) I ve III
D) II ve III   E) I, II ve III

Notlarım

Çöz Öğren

- Kuvars
- Halit
- Zümrüt

Yukarıdakilerden hangileri mineraldir?

- A) Yalnız I   B) Yalnız II   C) I ve II
D) II ve III   E) I, II ve III

Çöz Öğren

Metallerin cevherlerinden elde edilme sürecinde gerçekleştirilen,

- Kavurma
- Zenginleştirme
- Kırma-Öğütme
- İndirgeme

işlemlerinin uygulanma sırası aşağıdakilerden hangiside doğru verilmiştir?

- A) II - I - III - IV
B) III - I - II - IV
C) III - II - I - IV
D) III - IV - II - I
E) I - III - II - IV

Çöz Öğren

- Tüm metaller cevherdir.
- Metalurjide cevherler ilk aşamada zenginleştirilir.
- Tüm metaller karbonla indirgenabilir.

Yukarıdaki yargılardan hangileri yanlıştır?

- A) Yalnız I   B) Yalnız II   C) I ve II
D) II ve III   E) I, II ve III

Alaşımlar

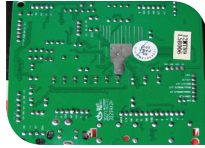
İki yada daha çok metalin, bazen bir metal ile bir ametalin veya bir metal ile bir yarı metalin yüksek sıcaklıkta eritilip karıştırılması ile oluşan metal özelliğindeki karışımlara alaşım denir.

• Çelik : ..... + ...

• Piring : ..... + ...

• Bronz : ..... + ...

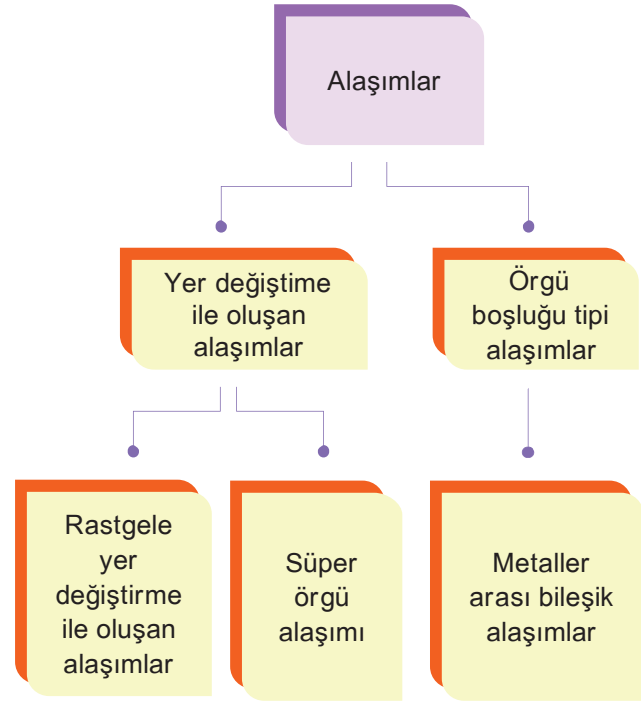
• Para : ..... + ...

Alaşımlar aşağıdaki ihtiyaçları karşılamak için yapılır;

- .....
- .....
- .....
- .....
- .....

Alaşımların Sınıflandırılması

Yer Değiştirme İle Oluşan Alaşımlar

Rastgele yer değiştirme ile oluşan alaşımlar:

- Alaşım oluşurken birbiriyle tam olarak karışabilen iki metalin erimesi sırasında, miktarı az olan metalin miktarı fazla olan metalin içerisinde rastgele dağılmasıyla oluşur.
- Bu tip elementlerin elektriksel ve termal iletkenliği saf elemente göre daha ..... dır.
- Ancak sertlikleri ve sağlamlıkları daha ..... dır.

Süper Örgü Alaşım :

- Bu tip alaşımlarda, yer değiştirme ile oluşan alaşımlardaki atomların yeri düzenlilik gösterir.
- Süper örgü alaşımlarına Cu-Al-Ni örnek verilebilir.

Notlarım

Örgü Boşluğu Tipi Alaşımlar

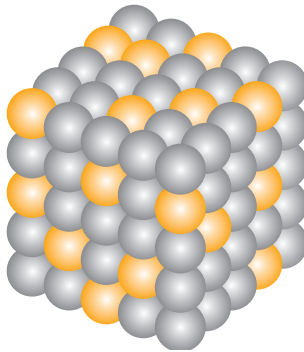
• Kristal örgülü metallerin kristal yapılarında boşluklar vardır. Büyüklüğü bu boşlukların hacmine uygun olan element metalle karıştırılırsa bu element, bu boşluklara yerleşebilir.

• Boşluklara giren elementler genellikle ..... , ... , ... gibi küçük elementlerdir.

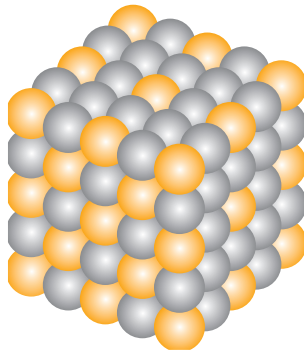
Metaller Arası Bileşikler

• Alaşımı oluşturan elementler arasında ki elektronegatiflik farkı büyük olduğunda metaller arası bileşikler oluşabilir.

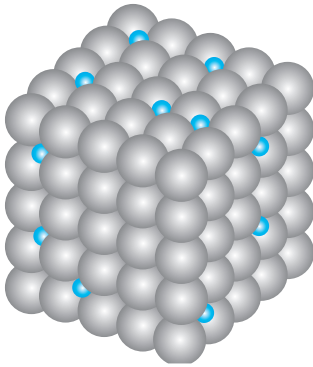
Örneğin ; $MgZn_2$, Cu_3Au , ... , ...

Rastgele yer
değiştirme
ile oluşan alaşım

Süper örgü
alaşımı

Boşluklara
yerleşmesiyle
oluşan alaşım

Notlarım**Çöz Öğren****Metal alaşımları oluşurken,**

- Katılan element atomları kristal yapıda metal atomları ile yer değiştirebilir.
  - Katılan atomlar metalin kristal yapısındaki boşluklara girebilir.
  - Metaller arası bileşikler oluşabilir.
- hangileri gerçekleşebilir?

- A) Yalnız I   B) Yalnız II   C) I ve II
D) II ve III   E) I, II ve III

Çöz Öğren**Alaşımlar,**

- Malzemenin maliyetini düşürmek
  - Malzemeye daha iyi fiziksel özellikler kazandırmak
  - Isıl işlemlere uygun malzemeler üretmek
- ihtiyaçlarından hangilerini karşılamak amacıyla üretilir?

- A) Yalnız II   B) Yalnız III   C) I ve II
D) II ve III   E) I, II ve III

Çöz Öğren**Alaşımlarla ilgili aşağıda verilen ifadelerden hangisi yanlıştır?**

- Homojen ya da heterojen yapıda olabilirler.
- $Cu - Zn$ alaşımı bir yer değiştirme alaşımıdır.
- Alaşımı oluşturan elementlerin elektronegativite farkı büyük olursa metaller arası bileşikler oluşabilir.
- Alaşımı oluşturan metallerin kristal yapıları bozulmaz.
- Kristal örgülü metaller, içerdikleri boşluklardan yararlanarak oluşturulur.

Yaygın Alaşımlar ve Kullanım Alanları

Alaşımların adı	Ana bileşenleri (%)	Özellikleri	Bazı kullanım alanları
Nikel çeliği	94 Fe, 6 Ni	Esnekliği, sertliği ve şok direnci yüksektir.	Asma köprü yapımında
Krom çeliği	85 Fe, 3 Si, 3 Cr	Korozyon direnci yüksektir.	Mutfak malzemesi
Saçma, mermi	99,5 Pb, 0,5 As	Eriyince yuvarlak damla oluşturlar.	Saçma ve mermi yapımı
Matbaa metali	82 Pb, 15 Sb, 3Sn	Kolay dökülür, zor aşınır.	Harf dökümünde
Malgamalar	Hg + Sn, Cu, Ag, Au	Plastik özellik gösterir, zamanla katılaşır.	Metal elde etmek ve diş dolgusunda
Britanya metali	93 Sn, 5 Sb, 2 Cu	Gümüş parlaklığına sahiptir.	Süs eşyasında
Lehim	60 Sn, 40 Pb	Düşük sıcaklıklarda erir.	Metalleri birleştirmekte
Duralumin	94 Al, 4 Cu, 1 Mg, 1 Mn	Sert ve dayanıklı	Uçak endüstrisinde
Mağnalyum	90 Al, 10 Mg	Sert ve dayanıklı	Uçak endüstrisinde ve kaplamacılıkta
Pirinç	65 Cu, 35 Zn	Kolay işlenir.	Elektrik malzemesi imalinde
Bronz	82 Cu, 16 Sn, 2 Zn	Kolay dökülür.	Madalya ve heykel yapımında
Alman gümüşü	50 Cu, 25 Ni, 25 Zn	Korozyona dayanıklı güzel görünümü ve kolay işlenebilir.	Sofra takımı, süs eşyası, müzik ve dişçilik aletleri
Nikel para	75 Cu, 25 Ni	Sert yapılı ve korozyona dayanıklı	Parada

Hidrojen

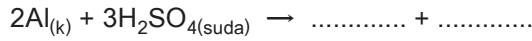
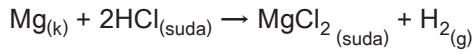
Hidrojenin yandığında açığa çıkan ısı çok yüksek olduğu için yakıt olarak kullanılabilir. 1 kg sıvı uçak yakıtının ısı değeri 44 milyon j, 1 kg sıvı hidrojen in ısı değeri 120 milyon j'dür.

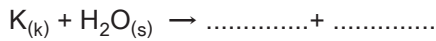
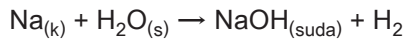
Hidrojen Elde Etme Yöntemleri

Laboratuvarda H₂ Elde Yöntemleri

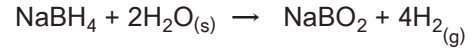
1) Standart yükseltgenme potansiyeli H₂'den küçük olan metallerden birinin seyreltik asit çözeltisiyle tepkimesidir.

2) Aktif metallerin oda sıcaklığında suyla tepkimesinden H₂ gazı elde edilir.

3) Sodyum borohidrürün su ile tepkimesinden H₂ gazı elde edilir.

4) Suyun elektrolizi ile H₂ gazı elde edilir.

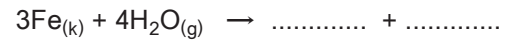

Anot:

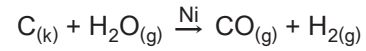
Katot:

Endüstride H₂ Elde Yöntemleri

1) Kızgın metallerin üzerinden su geçirilerek H₂ gazı elde edilir.

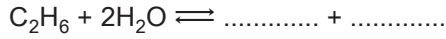

2) Kızgın kok kömürü üzerinden su buharı geçirilirse H₂ gazı elde edilir.

Notlarım

3) Hidrokarbonların yüksek sıcaklıkta su buharı ile tepkimesinden H_2 elde edilir.

Çöz Öğren

Hidrojen elementi için,

- I. Dünyadaki en bol elementtir.
- II. Endüstride kızgın metallerin üzerinden su geçirilerek elde edilir.
- III. Yakıcı bir gazdır.

yargılarından hangileri doğrudur?

- A) Yalnız I   B) Yalnız II   C) Yalnız III
D) I ve II   E) I, II ve III

Hidrojenin İzotopları ve Kullanım Alanları

- Hidrojenin doğada bulunan üç izotopu vardır. Bunlar ..... ve .....dır.
- Döteryum ve bileşikleri; döteryum lambalarında, nükleer reaktörlerde kullanılır.

- Tritiyum kendi kendine ışık veren nesnelerin yapımında kullanılır.

Notlarım

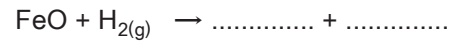
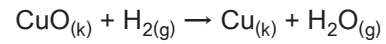
Çöz Öğren

- I. Hidrojenin doğada üç izotopu vardır.
  - II. Döteryum nükleer reaktörlerde soğutucu olarak kullanılır.
  - III. Tritiyum radyoaktif özellik gösterir.
- yargılarından hangileri doğrudur?

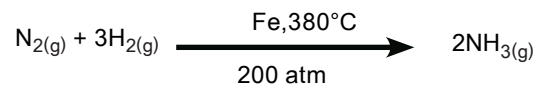
- A) Yalnız I   B) Yalnız II   C) I ve II
D) II ve III   E) I, II ve III

Hidrojenin Kullanım Alanları

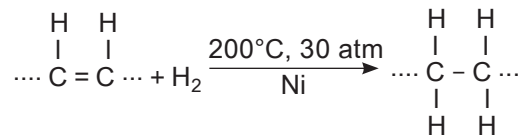
1. Hidrojen metalürjide ..... olarak kullanılır. Metal oksitlerini metale indirger

2. Anorganik kimya endüstrisinde amonyak sentezinde kullanılır. N_2 ve H_2 'nin yüksek sıcaklık ve basınç altında katalizörlü tepkimesiyle oluşur.

3. Besin endüstrisinde sıvı yağlardan margarin elde edilmesinde kullanılır. Yani doymamış yağlar .....

Çöz Öğren

Hidrojen gazı,

- I. Sıvı yağların doydurulmasında kullanılır.
- II. Temiz bir enerji kaynağıdır.
- III. Metalürjide yükseltgen olarak kullanılır.

yargılarından hangileri doğrudur?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) Yalnız III
- D) I ve II
- E) II ve III

Hidrojen gazı ile
doldurulmuş balon

Çöz Öğren

Hidrojen aşağıdaki işlemlerden hangisinde kullanılmaz?

- A) Suların dezenfeksiyonunda
- B) Metallerin indirgenmesinde
- C) Yakıt olarak
- D) Sıvı yağların margarinlere dönüştürülmesinde
- E) Amonyak eldesinde

Notlarım

Çöz Öğren

Hidrojenin ikincil enerji kaynağı olması

- I. Patlama özelliğinin yüksek olması
- II. Üretim maliyetinin yüksek olması
- III. Elde edilme yöntemlerinin bazı olumsuz sonuçlarının olması

nedenlerinden hangilerine bağlıdır?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) I ve II
- D) II ve III
- E) I, II ve III

Çöz Öğren

Hidrojenin endüstride elde edilmesi için,

- I. Suyun elektrolizi
- II. Kızgın metallerin üzerinden su buharı geçirilmesi
- III. Hidrokarbonların su buharı ile tepkimesi

yöntemlerinden hangileri kullanılır?

- A) Yalnız I
- B) I ve II
- C) I ve III
- D) II ve III
- E) I, II ve III

Bunları Biliyor Musun?

Hidrojen diğer enerji kaynakları kullanılarak elde edildiği için ikincil enerji kaynağı sayılır. Hidrojen petrol kaynaklarına göre daha iyi bir yakıttır. Ancak hidrojen doğada serbest halde çok miktarda bulunmadığı için üretimi ekonomik değildir. Hidrojen yakıldığında ürün olarak su oluşur. Yani zararlı bir ürün oluşmaz.

Ne Kadar Öğrendim?

1. Dünyada en çok bulunan elementler Oksijen, Silisyum, Alüminyum ve Kalsiyumdur. Bu elementler yer kabuğunda oksitler ve silikatlar halinde bulunmaktadır.

Buna göre,

- I. Yer kabuğunda bulunan elementler oksijenle ve silisyumla bileşik oluşturmaya yatkındırlar.
- II. İncelenen bir toprak parçası bol miktarda silisyum ve oksijen içermelidir.
- III. Hidrojenin yer kabuğunda bulunmaması asallığından kaynaklanmaktadır.

yargılarından hangileri doğrudur?

- A) Yalnız I   B) Yalnız II   C) Yalnız III
D) I ve II   E) I, II ve III

2. Cevherlerden metal elde etme sürecinde,

1. Kavurma
2. İndirgeme
3. Kırma - öğütme
4. Zenginleştirme işlemleri uygulanmaktadır.

Buna göre, bu işlemlerin uygulanma sırası aşağıdakilerden hangisinde doğru verilmiştir?

- A) 3 - 1 - 4 - 2   B) 3 - 1 - 2 - 4   C) 2 - 1 - 4 - 3
D) 4 - 3 - 1 - 2   E) 3 - 4 - 1 - 2

3. Aşağıda verilen alaşımlardan hangisi metaller arası bileşik türü bir alaşım değildir?

- A) $MgZn_2$ B) Na_5Zn_{21} C) Fe_3C
D) NaTi   E) Cu_3Au

4. Hidrojen elementi ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

- A) Evrende en az bulunan elementtir.
- B) Bileşiklerinde + 1 ve -1 yükseltgenme basamağındadır.
- C) Doğada iki atomlu moleküler bir haldedir.
- D) Molekülleri apolardır.
- E) Halojenli bileşikleri suda çözündüğünde turnusol kağıdını kırmızıya çevirir.

5. I. Hidrokarbonların yakılması

II. Suyun elektrolizi

III. $NaBH_4$ ün suda çözünmesi

Yukarıdaki kimyasal işlemlerin hangilerinin sonucunda H_2 gazı elde edilemez?

- A) Yalnız I   B) Yalnız II   C) Yalnız III
D) I ve II   E) I ve III

6. Alaşımlarla ilgili aşağıda verilen ifadelerden hangisi yanlıştır?

- A) Homojen ya da heterojen yapıda olabilirler.
- B) Cu - Zn alaşımı bir yer değiştirme alaşımıdır.
- C) Alaşımı oluşturan elementlerin elektronegativite farkı büyük olursa metaller arası bileşikler oluşabilir.
- D) Alaşımı oluşturan metallerin kristal yapıları bozulmaz.
- E) Kristal örgülü metaller, içerdikleri boşluklardan yararlanarak örgü boşluğu tipi alaşımları oluşturabilirler.

Alkali ve Toprak Alkali Metaller

Alkali ve Toprak Alkali Metallerin Doğal Kaynakları

Periyodik cetvelin 1A grubunda bulunan ve aktif olan metallere ..... metallere denir. Yukarıdan aşağıya doğru inildikçe aktiflikleri ..... Değerlik elektron dizilimleri ns^2 ile biten metallere ise ..... denir. Doğada bileşikleri halinde bulunurlar.

Örneğin;

Na: .....

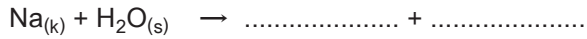
K: .....

Mg: .....

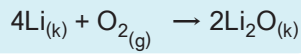
Ca: .....

Alkali ve Toprak Alkali Metallerin Kimyasal Özellikler

1A grubu elementleri suyla tepkimeye girerek ..... ve ..... oluştururlar.

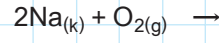
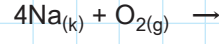

• Alkali metaller havayla temas ettiklerinde havadaki oksijenle birleşerek oksitleri oluştururlar.

Notlarım

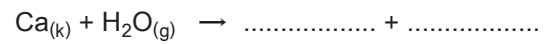
• Li dışındaki alkali metaller oksit veya peroksit oluştururlar.

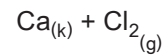
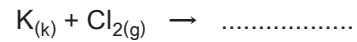
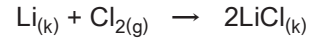
• Toprak alkali metallerin ilk üyesi olan berilyum su ile tepkime .....

• İkinci üyesi olan ..... sadece su buharı ile tepkimeye girer.

• Ca, Sr ve Ba her koşulda suyla tepkime verir.

• 1A ve 2A grubu elementleri halojenlerle ..... oluşturur.

Bu tuzları birbirinden ayırt etmek için alevde verdikleri renklerden yararlanır.

Alkali ve Toprak Alkali Metallerin Elde Ediliş Yöntemleri

Alkali ve toprak alkali metallerin en önemli elde yöntemi elektrolizdir. Metallerin erimiş bileşikleri elektroliz edilerek saf metaller elde edilir.

Alkali ve Toprak Alkali Metallerin Kullanım Alanları

- **Lityum bileşikleri;** pillerde, seramiklerde, uzay araçlarında, yağlayıcı maddelerde ve tıpta kullanılır.
- **Potasyum;** sesli filmlerde ve televizyonlarda kullanılır.
- **Sodyum;** organik madde eldesinde, uçak motorlarında, sabun yapımında ve sofr tuzu olarak kullanılır.
- **Berilyum;** ince plakaları röntgen borularında ve çekirdek reaktörlerinde kullanılır.
- **Magnezyum;** ilaç endüstrisinde, tuğla yapımında, cam, boya ve havai fişeklerde kullanılır.
- **Kalsiyum;** çimento yapımında ve suların yumuşatılmasında kullanılır.

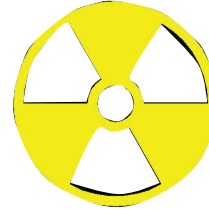
Lityum pili

Beyaz Sabun

Kireç taşı bir kalsiyum mineralidir

Radyum radyoaktif özelliktedir.

Notlarım

Alkali ve Toprak Alkali Metallerin Önemli Bileşikleri

Alkali Metali	Bileşikleri	Yaygın Adları	Sistematik Adları	Kullanım Alanları
Li	Li_2CO_3	-	Lityum karbonat	Tıpta
Na	Na_2CO_3	Soda külü	Sodyum karbonat	Sabun, deterjan, ilaç ve yiyecek katkı maddelerinin elde edilmesinde, suyun arıtılmasında, cam endüstrisinde
	NaHCO_3	Soda (kabartma tozu)	Sodyum bikarbonat	Gıda endüstrisinde
	NaOH	Sud kostik	Sodyum hidroksit	Bir çok anorganik ve organik bileşik sentezinde, sabun üretiminde
	NaCl	Sofra tuzu	Sodyum klorür	Sofra tuzu
	$\text{Na}_2\text{SO}_4 \cdot 10\text{H}_2\text{O}$	Glauber tuzu	Sodyum sülfat dekahidrat	Tekstil endüstrisinde
K	KNO_3	Güherçile	Potasyum nitrat	Gübre endüstrisinde, kibritlerde, barut yapımında
	KCl	-	Potasyum klorür	İlaç endüstrisinde, fotoğrafçılıkta
	KOH	Potas kostik	Potasyum hidroksit	Bazı akümülatörlerde elektrolit olarak, sabun üretiminde
Rb	RbAg_4I_5	-	Rubidyum pentaiyodoargentat	İnce film şeklindeki pillerin yapımında

Notlarım

Toprak Alkali metali	Bileşikleri	Yaygın Adları	Sistematik Adları	Kullanım Alanları
Be	BeO	-	Berilyum oksit	Seramik eşya ve özel tip camlar yapmada, floresan tüplerinde, nükleer reaktörlerde kullanılır, zehirlidir.
Mg	MgO	Sinter (magnezya)	Magnezyum oksit	Ateşe dayanıklı tuğla yapımında, ilaç endüstrisinde
	MgCO ₃	Manyezit	Magnezyum karbonat	MgO eldesinde, izolasyon, lastik, mürekkep, cam, seramik, boya, ilaç ve kozmetik endüstrisinde
	MgSO ₄ . 7H ₂ O	Epsom tuzu	Magnezyum sülfat heptahidrat	Eczacılık, yapay gübre endüstrisinde
Ca	CaCO ₃	Kireç taşı	Kalsiyum karbonat	Sönmemiş ve sönmüş kireç yapımında ve inşaatlarda
	CaO	Sönmemiş kireç	Kalsiyum oksit	Çimento yapımında, metalürjide, suların yumuşatılmasında
	Ca(OH) ₂	Sönmüş kireç	Kalsiyum hidroksit	İnşaatlarda harç yapımında
	CaSO ₄ . 2H ₂ O	Alçı taşı	Kalsiyum sülfat dihidrat	Alçı şeklinde dekoratif işlerde, dişçilikte kalıp alınmasında, hazır duvar üretiminde
Sr	Sr(NO ₃) ₂	-	Stronsiyum nitrat	Havai fişeklerde meşalelerde kırmızı alev oluşturmak için
	SrCl ₂	-	Stronsiyum klorür	Şeker üretiminde
Ba	BaS	-	Baryum sülfür	Fosforesans özellik
	BaSO ₄	-	Baryum sülfat	Bazı röntgen çekiminde
Ra	Ra(OH) ₂	-	Radyum hidroksit	Kuvvetli baz olarak

Çöz Öğren

Alkali ve toprak alkali metaller için aşağıdaki yargılardan hangisi yanlıştır?

- A) Kalsiyumun minerallerinden biri kireç taşıdır.
- B) Lityum pil yapımında kullanılır.
- C) K ve Na'nın kendine özgü alev renkleri vardır.
- D) 1A grubu elementlerinin hepsi alkali metaldir.
- E) Ca metali su ile tepkime verir.

Çöz Öğren

Sodyum metali ile ilgili,

- I. Havanın nemliyle tepkime verir.
  - II. Bazı bileşikler sabun yapımında ve sofr tuzu olarak kullanılır.
  - III. Potasyum metalinin indirgenmesinde kullanılır.
- yargılarından hangileri doğrudur?**

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) I ve II
- D) II ve III
- E) I, II ve III

Toprak Grubu Elementleri

Toprak Grubu Elementleri

3A gruba elementlerinin değerlik elektronları ..... şeklindedir. Bu yüzden +1 veya +3 yükseltgenme basamağında bulunabilirler. 3A grubunun ilk üyesi olan bor yarı metal, alüminyum, galyum, indiyum ve talyum metaldir.

Notlarım

Bor Elementinin Doğal Mineralleri

Doğada serbest halde bulunmayan bor, oksijenli bileşikler halinde bulunur. Ülkemizde bulunan başlıca bor mineralleri kolemanit, pandermit ve boraks'tır.

Kolemanit

Pandermit

Boraks

Bor ve Bor Alaşımlarının Eldesi, Özellikleri ve Kullanım Alanları

- Bor trioksit magnezyumla indirgenerek saf halde elde edilir.

- Daha saf olan kristal bor, bor triklorürün hidrojen ile indirgenmesiyle elde edilir

- Bor yarı iletken olup sıcaklığı arttıkça iletkenliği artar.
- Katı halde çok sert olduğundan kırılmandır.
- Borun kimyasal aktifliği; saflığına, kristal yapısına ve sıcaklığına bağlıdır.

- Amorf bor, bakırın oksitlerinin giderilmesinde, alüminyumun iletkenliğinin artırılmasında ve çeliğin sertleştirilmesinde kullanılır.

- Radyoaktif bor, alfa ışınları yapar ve bu sayede kanser tedavisinde kullanılır.

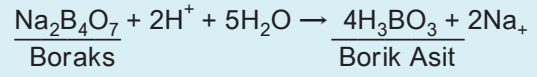
Bor

Notlarım

Bor Bileşiklerinin Özellikleri ve Kullanım Alanları

Borik Asit : Kaplıca sularında bulunur. Boraksın asitle tepkimesinden elde edilir.

Borik asit, tıpta ..... madde olarak göz damla-
larında, ... ve ..... kullanılır.

Dikkat

Borun amorf bor, kristal bor ve elementel bor olmak üzere allotropları vardır. Amorf bor kahverengi bir tozdu; kristal bor ise siyah olup elmasan sonra en sert madendir.

Boraks ($\text{Na}_2\text{B}_4\text{O}_7 \cdot 10\text{H}_2\text{O}$):

Porselen eşya, ısıya dayanıklı camlarda, deterjanlarda, sabunlarda ve tekstil boyalarında kullanılır.

Sodyum Perborat ($\text{NaBO}_3 \cdot 4\text{H}_2\text{O}$) :

Boraks ve hidrojen peroksidin bir çözeltisinden kristallendirilerek elde edilir.

Renkleri soldurmayan ağartıcıların yapılmasında kullanılır.

Boranlar : Hidrojence zengin oldukları için enerji ham maddesi olarak kullanılırlar.

Tetraboran (.....) katı yakıt olarak füzelerde kullanılır.

Alüminyum

- Yer kabuğunda oksijen ve ..... dan sonra en çok rastlanan elementtir.
- Alüminyum doğada oksit, hidratlanmış oksit ve silikatları halinde bulunur.

Feldspat

Kil

Boksit

Notlarım

Alüminyum Üretim Yöntemleri

- 1) Endüstride alüminyum yalnızca ..... mineralinden elde edilir.
- 2) Laboratuvarda elektroliz ile elde edilir.

Alüminyumun Özellikleri

Alüminyumun Doğal Formları

- Kristal yapıdaki alüminyum okside korundum denir.
- Saf olan korunduma .....

- Az miktarda geçiş metali içeren örnekleri ise ..... ve ..... dir.

Alüminyum ve Alaşımlar	Bileşimler	Özellikleri	Kullanım Alanları
Al	%100 Al	İyi bir indirgendir. Asitlerle ve bazlarla tepkimeye girer. Toz alüminyum hava ile veya diğer yükseltgenlerle kolayca yükseltgenir.	Alüminyum; folyo yapımında roket yakıtlarında ve patlayıcılarda kullanılır.
Duralumin	% 94 Al % 4 Cu % 1 Mg %1 Mn	Sert, hafif, fiziksel ve kimyasal aşındırıcılara dayanıklıdır.	Havacılık sanayii, otomobil sanayii, gemi sanayii, fotoğrafçılık malzemeleri, spor malzemeleri, ev eşyaları, kimya sanayii, hassas ölçü aletlerinde
Silumin	% 84 Al % 16 Si	Kimyasal etkilere dayanıklı	Kimya endüstrisinde kullanılan metal kapların yapımında
Magnoks	Mg Al	Korozyona karşı dayanıklı	Nükleer reaktörlerde
Titanal	% 85,8 Al %2,5 Mg % 7 Zn %1,7 Cu %0,1 Zr	Yüksek mekanik özellikler (darbe direnci, çekme dayanımı, esneklik gibi)	Yüksek performans sağlaması istenen spor malzemelerinin üretiminde (kayak, snowboard)

Notlarım

Yaygın Alüminyum Bileşikleri

Alüminyum Bileşikleri	Özellikleri	Kullanım Alanları
Kil	Isıtıldıklarında plastik özellik gösterirler. Bazı kil türleri yüksek sıcaklığa da dayanıklıdır.	Seramik endüstrisinde ve ateş tuğlası yapımında (ısıya dayanıklı olanlar) kullanılır.
Alüminyum klorür	Güçlü bir Lewis asididir. Katılma bileşiklerini oluşturarak tepkimeleri katalizler. Ayrıca ter bez kanallarının deri yüzeyine açıldığı yerlerde mekanik engel oluşturup salgı hücrelerinde küçülme yapar.	Susuz alüminyum klorür, petrol sanayiinde, kauçuk elde edilmesinde, organik kimyada katalizör olarak; kristal alüminyum klorür ise tekstil sanayiinde, bazı özel sabunların yapılmasında ve suyun temizlenmesinde, antipersperantlarda kullanılır.
Alüminyum sülfat	Beyaz kristal halindedir. Çözeltisi aşındırıcıdır. Hidroskopiktir. %1 lik çözeltisinin pH 3,5 tir.	Boyacılıkta, kağıt fabrikalarında kağıdı tutkallamak için ve tekstil sanayiinde mordan olarak, içme suyu ve atık su arıtımında sudaki kirlilikleri dibe çöktürmek için kullanılır.
Şap	Suda çözünür, ışığı geçirir.	Tekstil, gübre, kağıt, deri ve boya sanayiinde kullanılır.

Galyum, İndiyum ve Talyum

Alüminyum Alaşımları	Özellikleri	Kullanım Alanları
GaAs GaN	Işığı doğrudan elektriğe dönüştürebilir. (Foto iletkenlik)	Işık yayan diyotlarda (Led ve transistör) kullanılır.
InAs In_2S_3 InP	Matlaşmayı önler, dış etkilere karşı dayanıklılık kazanır.	Yarı iletkenlerin üretiminde kullanılır.
$\text{Tl}_2(\text{SO}_4)_3$ $\text{Tl}(\text{CO}_3)_2$ TlBr_3	Suda çözünürler ve çok zehirlidir.	Fare öldürücü olarak kullanılır.
Tl_2S_3	IR ışınlarına maruz kaldığında elektrik iletkenliği değişir.	Fotosellerde kullanılır.

Notlarım

Çöz Öğren

Cevher

- I. Boraks
- II. Boksit
- III Kireç taşı

Element

- Bor
- Alüminyum
- Magnezyum

Yukarıdaki eşleştirmelerden hangileri yanlıştır?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) Yalnız III
- D) I ve II
- E) I, II ve III

4A Grubu Elementleri

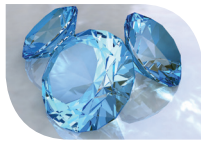
Karbonun Allotropları

Allotrop :

Karbonun en çok bilinen allotropları ..... ve ..... dir.

Grafit

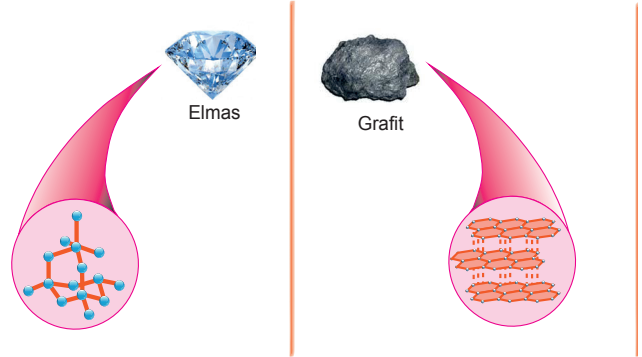

Elmas

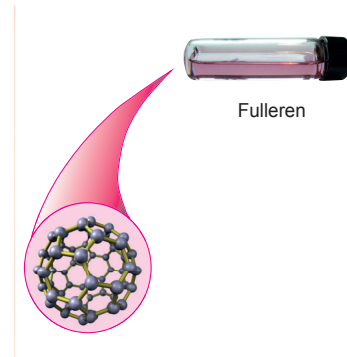
Notlarım

Elmas: Çok sert bir maddedir ve doğal maddelerin içinde en sağlam olanıdır. Şeffaf ve elektrik iletkenliği olmayan elmas iyi bir ısı iletkenidir.

Grafit: siyah, parlak ve iletken bir katıdır. Elektrik iletkeni olarak endüstride kullanılır. Grafitte tabakalar birbiri üzerinde kolayca kayabildiği için ..... olarak kullanılır.

Karbonun son yıllarda farklı allotroplarıda bulunmuştur. Bu allotroplar nanometre boyutundadır. Örneğin C_{60} molekülü. Bu moleküllere genel olarak ..... denir.

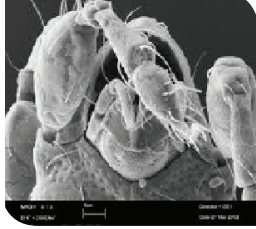
Fullerenler süper iletken olduğu için elektronikte, fotoletken, güneş pillerinde ve hidrojen depolama aygıtlarında kullanılır.

Karbon ve Nanoteknoloji

- Nanometre boyutundaki moleküllerin kullanılmasıyla ..... ortaya çıkmıştır.
- Nanoteknoloji ile cep telefonları, ... , ... gibi birçok elektronik alet geliştirilmiştir.

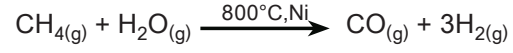
- Taramalı mikroskopun uç kısmına bağlanan nano-tüpler, çözünürlüğü 10 kat artırdığı için protein ve diğer büyük moleküllerin daha açık bir şekilde görünmelerini sağlar.

Karbon Bileşikleri

Karbon bileşikleri organik kimya alanının temelini oluşturur. Karbonun ..... , ... ve ..... ile oluşturduğu bileşiklere organik bileşikler denir.

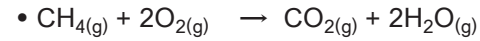
Karbonmonoksit : organik maddelerin az miktarda oksijen bulunan ortamda yanması ile oluşur.

Karbonmonoksit; renksiz, kokusuz ve çok zehirli bir gaz olduğu için sinsi bir gazdır.

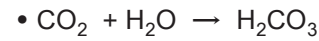
- **Karbondioksit**; organik bileşiklerin çok miktarda oksijen içeren ortamda yanması ile oluşur.

- CO_2 gazı, yangın söndürücülerde, soğutucularda, can yeleklerinin şişirilmesinde ve içeceklerde kullanılır.

- **Karbonik asit**; CO_2 'nin suyla tepkimesinden oluşur.

- Yağmur suyu zayıf karbonik asit çözeltisidir.

- Atmosferdeki CO_2 oranı artarsa ..... , ... , ... gibi olaylar yaşanır.

Notlarım

Çöz Öğren

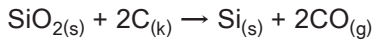
I. Bütün organik maddelerin yapısında karbon bulunur.
 II. CO₂ 'nin katı hali kuru buz olarak bilinir.
 III. CO zehirleyici bir gazdır.
yargılarından hangileri doğrudur?

- A) Yalnız I   B) Yalnız II   C) Yalnız III
 D) I ve II   E) I, II ve III

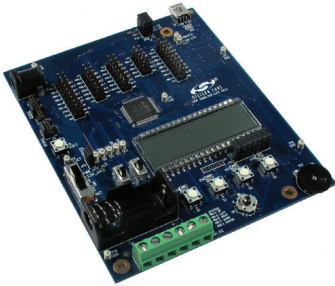
Silisyumun Doğal Bileşikleri

Silisyum doğada bileşikleri halinde bulunur. Kumun ana bileşeni olan ..... , silisyum (IV) oksitten, kayaların yapısında silikat iyonu kaolen ve mika şeklinde bulunur.

Teknik saflıkta silisyum elementi, ... kumundan elde edilir.

Silisyumun en önemli özelliği yarı iletken olmasıdır.
 Yarı iletken; .....
 .....
 Metallerin elektrik iletkenliği sıcaklıkla ..... ,
 yarı iletkenlerin ki ise .....

Silisyum bir çok elektronik yapıda kullanılmaktadır.

Notlarım

Çöz Öğren

I. Silisyum yarı iletkendir.
 II. Silisyumun polimer yapıllı bileşiklerine silikatlar denir.
 III. Bir yarı iletkenin kristal yapısına kontrollü olarak saf-sızlık katılmasına doplama denir.
yargılarından hangileri doğrudur?

- A) Yalnız I   B) Yalnız II   C) I ve II
 D) II ve III   E) I, II ve III

Germanyum, Kalay ve Kurşun

- ..... yarı metal, ... ve ..... metaldir.
- ..... ve germanyum oksit ışığa karşı şeffaftır ve kızıl ötesi dedektörler de kullanılır.
- Bazı kanser türü ve bakterilerin yok edilmesinde kimyasal tedavi olarak kullanılır.

Kalay; korozyon direnci yüksek olduğu için konser ve kutularında, yemek kaplarının kaplanmasında kullanılır.

Kalaydioksit; cam ve seramik endüstrinde kullanılır.

- Kurşun ve kurşun bileşikleri genel olarak çok zehirlidir.

- Kurşunun en önemli bileşikleri ..... ve ..... dır.
- Oksitleri yağlı boyalarda, camlarda ve seramiklerde; sülfatları genel olarak akülerde kullanılır.

Çöz Öğren

Aşağıdaki yargılardan hangisi yanlıştır?

- Kalay korozyona karşı dayanıklı olduğu için konserve kutularında kullanılır.
- Kurşun oksitler yağlı boyalarda ve camlarda kullanılır.
- Germanyum kızıl ötesi dedektörlerde kullanılır.
- Kalay kuvars kumundan elde edilir.
- Kurşun bileşikleri genel olarak çok zehirlidir.

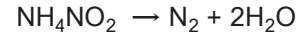

Notlarım

5A Grubu Elementleri

Azot Elde Etme Yolları

Laboratuvarıda azot eldesi amonyum nitritin ısıtılmasıyla gerçekleşir.

Azot endüstri de sıvı havanın damıtılmasıyla elde edilir.

Azot Molekülünün Yapısı ve Azotun Kullanım Alanları

- Renksiz, kokusuz ve tatsız bir gaz olan azot doğada diatomik veya bileşikleri halinde bulunur.
- Elektronegatifliği çok yüksektir. Bu yüzden ..... azot molekülündeki üçlü bağın kırılması oldukça zordur. Bu nedenle N_2 gazı ..... bir gazdır.

Sıvı azot (sonrası maddeler halinde):

- Gıda ürünlerinin dondurulması,
- canlı dokuların dondurularak korunmasında,
- uçak tekerleklerinde sıvı patlayıcıların üzerini örtmek için kullanılır.

Azotun Yükseltgenme Basamakları

Bileşiğin Formülü	Bileşiğin Adı	Bileşikteki Azotun Yükseltgenme Basamağı
NH ₃	Amonyak	-3
H ₂ NNH ₂	Hidrazin	-2
NH ₂ OH	Hidroksilamin	-1
HN ₃	Hidrazoik asit	-1/3
N ₂	Azot	0
N ₂ O	Diazot monoksit	+1
NO	Azot monoksit	+2
N ₂ O ₃	Diazot trioksit	+3
NO ₂	Azot dioksit	+4
N ₂ O ₅	Diazot pentaoksit	+5

Azot Bileşikleri

Amonyak

Doğada azot bağlayıcı bakteriler bulunur. Bu bakterilerde bulunan nitrojenaz enzimi sayesinde atmosferik N₂'tan NH₃ oluşur.

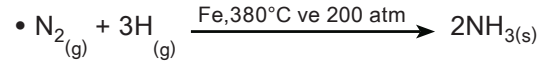

Azot bağlayıcı bakteriler

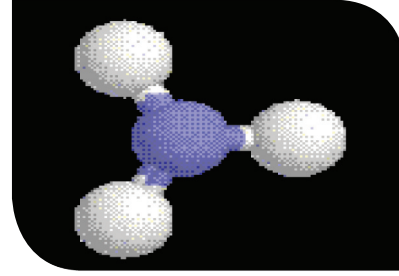

Baklagil kökü

- Endüstride ise amonyak üretimi Haber - Bosch yöntemi ile gerçekleştirilir.

- Endüstriyel olarak bol üretilen amonyak, gübrelerde patlayıcı maddelerin sentezinde, sentetik elyaf üretiminde vb. bileşiklerin sentezinde kullanılır.

Azot Oksitleri

- Azot oksitler doğal olarak ..... çıkardığı ısı ve ışık etkisiyle oluşur. Başlıca azot oksitler N₂O, NO, N₂O₃, NO₂, N₂O₄ ve N₂O₅ tir.

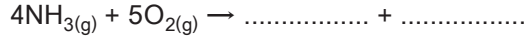

- N₂O: Renksiz, tatsız bir gazdır. Güldürücü gaz olarak da adlandırılır.

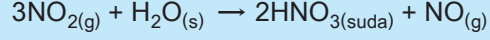

Notlarım

NO: Amonyanın yanmasıyla elde edilir.

NO₂: Kahve renkli, boğucu, zehirli, kokulu bir gazdır. Su ile çok hızlı reaksiyona girerek nitrik asidi oluşturur.

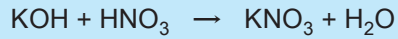
N₂O₃: NO ve NO₂ karışımının -20°C'a kadar soğutulması ile elde edilir.

HNO₂: ..... olarak bilinir. Zayıf bir asittir.

HNO₃: Nitrik asit olarak bilinir. Endüstride gübre, ilaç, boya ve patlayıcıların üretiminde kullanılır.

- Nitrit ve nitratlar önemli azot bileşikleridir. Nitratlar; metaller, metal oksitleri, hidroksitleri ve karbonatları üzerine nitrik asit etki ettirilerek elde edilir.

- En önemli nitratlar, NaNO₃ ve KNO₃'tür.

Notlarım

NaNO₃ :

KNO₃:

(NH₄)₂SO₄ : Amonyak ile sülfirik asidin tepkimesinden oluşur.

NH₄NO₃ : Nitrik asidin amonyakla tepkimesinden elde edilir.

Çöz Öğren

Azot ve azot bileşikleri için aşağıda verilen yargılardan hangisi yanlıştır?

- A) NO₂, boğucu ve zehirli bir gazdır.
- B) Sanayide eldesi havanın sıvılaştırılması ile elde edilir.
- C) HNO₃, ilaç ve patlayıcı eldesinde kullanılır.
- D) Oksitleri asit yağmurlarına neden olur.
- E) Saf azot çok aktif bir elementtir.

Fosfor

Fosfor hava ile temas ettiğinde ışıma yapar. Azotun aksine fosforun pek çok allotropu vardır. En önemlileri:

siyah fosfor
..... fosfor
..... fosfor

Siyah fosfor

Beyaz fosfor

Kırmızı fosfor

- Beyaz fosforun en önemli özellikleri, zehirli olması ve ..... olmasıdır.
- Beyaz fosfor, böcek ve fare zehiri, sis ve yangın bombaları yapımında kullanılır.

Notlarım

- Kibrit yapımında kullanılan ....., güneş ışığı ve ısı etkisiyle beyaz fosfordan oluşur. Beyaz fosforun aksine ısıldamaz ve zehirli değildir.

....., beyaz fosforun havasız ortamda ve basınç altında ısıtılmasıyla elde edilir. Siyah fosfor yarı iletkenlerin yapımında kullanılır.

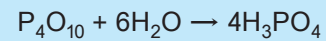
Siyah fosfor

Yarı iletken

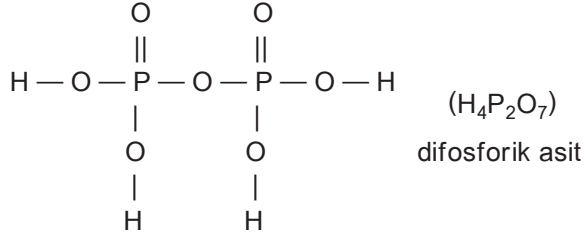
Fosforik Asitleri ve Tuzları

- Fosfor (V) oksidin su ile reaksiyonundan H₃PO₄ (.....) oluşur.

- Oluşan H_3PO_4 kondenzasyon yoluyla zincir yapılı di-,tri- ..... poli - fosforik asit oluşturma özelliğine sahiptir.

- İki orto fosforik asit molekülünden bir su molekülü çıkarıldığında ..... asit oluşur.

- Zincir şeklinde yapıları olan fosforik asitlere ..... asitler denir.

Fosforik asit ve fosfatlar, deterjanlarda, gübrelerde, diş macunlarında ve karbonatlı içeceklerde kullanılır.

Gübreler, Deterjanlar ve Çevre Sorunları

Deterjanlardaki ..... lağım suları ile göl ve deniz sularına karışabilir. Göl ve akarsularda fosfatların birikimi, özellikle yosunların aşırı büyümesine neden olur.

- Deniz yosunları ..... gibi çevre kirliliklerine neden olur.

- Çağdaş bir arıtma tesisinde lağım suyundaki fosfatların %98'den fazlası uzaklaştırılabilir.

Arsenik, Antimon ve Bizmut

- 5A grubu elementlerinden ..... ve ..... yarı metal, ... ise metaldir.

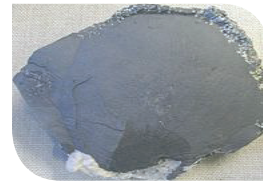
- Arsenik doğada çok miktarda serbest halde bulunur. Başlıca bileşikleri; realgar (As_4S_4), orpiment (.....) tir.

Arsenik

Realgar

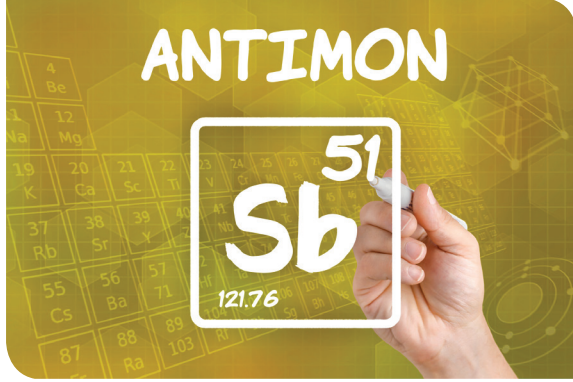
Orpiment

Notlarım

Arseniğin en önemli bileşiklerinden As_2O_3 zehir olarak kullanılır.

Antimon doğada metal antimonat, antimon sülfür ve oksitleri halinde bulunur.

Bizmut doğada az bulunan elementlerdendir. Çok az miktarda serbest halde bulunur. Bizmut bileşiklerinden BiF_5 ile $NaBiO_3$ çok kuvvetli yükseltgen olarak kullanılır.

Elementler

arsenik
33
As
74,922

Arsenik:

- Yarı metaldir.
- En önemli bileşiklerinden As_2O_3 zehir olarak kullanılır.

antimon
51
Sb
121,76

Antimon:

- Yarı metaldir.
- Donarken genişleyen alaşımların yapımında kullanılır.

bismut
83
Bi
208,98

Bizmut:

- Metaldir.
- Doğada az bulunan elementlerdendir.
- Çok kuvvetli yükseltgen olarak kullanılır.

Notlarım

Ne Kadar Öğrendim?

1. Alkali metal Kullanım alanı

I. Potasyum	Sabun yapımı
II. Lityum	Pil yapımı
III. Sodyum	Tuz yapımı

Yukarıda verilen alkali metal – kullanım alanı eşleştirmelerinden hangileri doğrudur?

- A) Yalnız I   B) Yalnız II   C) Yalnız III
D) I ve II   E) I, II ve III

2. • Fulleren
• Elmas
• Grafit

Yukarıdaki maddelerle ilgili,

- I. Kimyasal özellikleri farklıdır.
II. Karbon atomunun allotroplarıdır.
III. Üçünün de ana maddesi C (karbon) elementidir.
Yargılarından hangileri yanlıştır?

- A) Yalnız I   B) Yalnız II   C) Yalnız III
D) I ve II   E) II ve III

3. Alkali ve toprak alkali metallerle ilgili verilen

- I. Alkali metallerin suyla tepkimesinden hidrojen gazı açığa çıkar.
II. Sodyum metali peroksit oluşturabilir.
III. Berilyum toprak alkali metal sınıfındadır.
Yargılarından hangileri doğrudur?

- A) Yalnız II   B) I ve II   C) I ve III
D) II ve III   E) I, II ve III

4. Fullerenlerle ilgili,

- I. Karbonun allotroplarından biridir.
II. Nanotüpleri oluştururlar.
III. C_{60} ile gösterilirler.

Yargılarından hangileri doğrudur?

- A) Yalnız I   B) I ve II   C) I ve III
D) II ve III   E) I, II ve III

5. I. Soğutma işlemleri

- II. Otomobil tekerleklerinin doldurulması
III. Bazı cilt hastalıklarının tedavi edilmesi
Yukarıdakilerden hangileri azot gazının kullanım alanlarından biridir?

- A) Yalnız I   B) I ve II   C) I ve III
D) II ve III   E) I, II ve III

6. Fosfor elementinin allotroplarıyla ilgili,

- I. Beyaz fosforun aktifliği daha yüksektir.
II. Kırmızı fosfor kibrit yapımında kullanılır.
III. Siyah fosfor beyaz fosforun uygun koşullarda ısıtılmasıyla elde edilir.
İfadelerinden hangileri doğrudur?

- A) Yalnız I   B) I ve II   C) I ve III
D) II ve III   E) I, II ve III

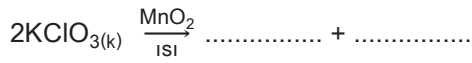
Kalkojenler

6A grubu elementleri doğal bakır filizlerinde bulunur. Bakır ise pirincin ana bileşenidir. Bu nedenle 6A grubu elementlerine yunanca "pirinç veren" anlamına gelen kalkojenler denir.

Oksijen Eldesi ve Oksijenin Kullanım Alanları

• Renksiz ve kokusuz bir gaz olan O_2 normal sıcaklıklarda pasiftir. Ancak sıcaklık yükseldikçe yanabilen maddelerin oksitlenmesine neden olur.

• Laboratuvarında O_2 , potasyum kloratın ısıtılması ile elde edilir.

Oksijen; solunum rahatsızlıkları gösteren hastaların tedavisinde, çelik üretiminde, kaynaklarda, suyun saflaştırılmasında, beton eldesinde ve füze yakıtlarında kullanılır.

Dikkat

Endüstride oksijen, havanın sıvılaştırılıp ayırimsal damıtılmasıyla elde edilir. Sıvı havanın ayırimsal damıtılmasında önce azot buharlaşır (kaynama noktası $-196^\circ C$), sonra argon ayrılır (kaynama noktası $-186^\circ C$), geriye % 99,5 saflıkta oksijen kalır.

Notlarım

Oksit Tipleri

• Oksijen $\dots\dots\dots$, $\dots\dots\dots$, $\dots\dots\dots$ olmak üzere üç tip oksit oluşturur.

• Oksit bileşiklerinde oksijen $\dots\dots\dots$ değerliğine sahiptir. (O^{2-})

• Peroksit bileşiklerinde oksijen $\dots\dots\dots$ değerliğine sahiptir. (O_2^{2-})

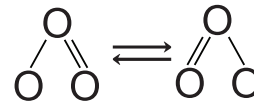
• Süperoksit bileşiklerinde oksijen $\dots\dots\dots$ değerliğine sahiptir. (O_2^-)

• Oksit, peroksit, süper oksit iyonları kuvvetli Bronsted $\dots\dots\dots$ dır.

Ozon

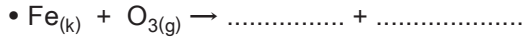
• Oksijenin bir allotropu olan ozon, keskin bir kokuya sahiptir ve solunum yoluyla alındığında öldürücü etki yapar.

• Ozon mavi renkli bir gaz olup atmosferin yüksek katmanlarında bulunur.

- Ozonun tepkimeye girme eğilimi yüksek olduğu için patlayıcı bir gazdır. Altın ve platin dışındaki diğer metaller ozonla yükseltgenir.

- Ozon tiyatro ve sinemaların havasını temizlemede, tekstilde ve yağların ağartılmasında kullanılır.

Ozon gazı mavi renklidir.

- Ozon su arıtımında tat ve koku gidermede etkilidir. Klorlamayla oluşan zararlı yan ürünler ozonlamada oluşmaz.

- Ozon azalımına yol açan başlıca kirleticiler, uçak motorlarının yüksek ısı nedeniyle oluşan azot oksitleri ve kloroflorokarbonların bozulmasından oluşan klor atomlarıdır.

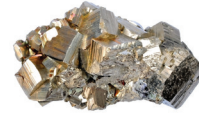
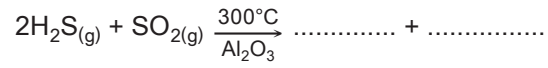
Notlarım

Kükürt

Kükürt tabiatta, elementel ..... ve ..... mineralleri, doğal gazda ....., petrol ve kömürde ise ..... bileşikleri olarak bulunur.

Kükürt eldesindeki petrol veya doğal gaz kuyularındaki .....'ye yükseltgenir.

$2\text{H}_2\text{S}_{(g)} + 3\text{O}_{2(g)} \rightarrow \dots + \dots$
oluşan ..... ile artan ..... tepkimesinden ..... elde edilir.

Galen (PbS)

Sinabar (HgS)

Pirit (FeS2)

Kükürt Bileşikleri

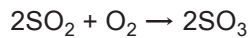
Kükürdün hidrojenli bileşiklerinin en önemlisi .....'dir.

.....,suda çözünür ve sulu çözeltisi zayıf asittir.

..... zehirli ve yanıcı bir gazdır.

- ..... : H_2SO_4 üretiminde, incir vb. kuru meyvelerde ağartıcı ve koruyucu olarak, kağıt endüstrisinde renk ağartıcı olarak kullanılır.

- ..... : SO_2 ' nin yakılması ile elde edilir.

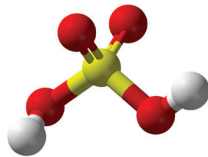

- ..... : Renksiz, yağimsı bir sıvıdır. Kuvvetli bir asit, su çekici ve yükseltgendir.

Dikkat

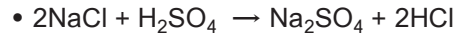
Sülfürük asidin üç boyutlu molekülü

S elementi sarı,
O elementi kırmızı,
H elementi beyazla
gösterilmiştir.

- **Sülfat tuzları;** soy olmayan metallerin, sülfürik asidin hidrojeni ile yer değiştirmesi ile elde edilir.

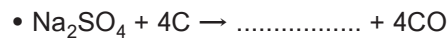

Sülfat tuzlarının en önemlileri bakır (II) sülfat penta hidrat ($\text{CuSO}_4 \cdot 5\text{H}_2\text{O}$) ve ..... ($\text{CaSO}_4 \cdot 2\text{H}_2\text{O}$)'tır.

Bakır (II) sülfat penta hidrat halk arasında .....
..... olarak bilinir ve böcek öldürücü olarak kullanılır.

- ..... : Endüstride Na_2SO_4 'ın karbon ile indirgenmesiyle elde edilir.

- .....; asit yağmurlarına neden olur. Asit yağmurları, ciddi solunum yolu rahatsızları, göllerin kirlenmesi ve kireç taşlarının erimesine neden olur.

■ Halojenler

Periyodik cetvelin 7A grubu elementleri metaller ile tuz oluşturdukları için tuz yapıcı anlamında halojen olarak adlandırılırlar. Halojenlerin tamamı ametaldir.

Diğer özellikleri,

- En yüksek enerji seviyelerindeki elektron dizilimi ..... şeklindedir.
- Değerlik elektron sayıları ..... dir.
- Flor hariç bileşiklerinde ..... den ..... ya kadar değişen değerlikler almaktadırlar. Flor en elektronegatif element olduğu için tüm bileşiklerinde ..... değerliklidir.
- Metallerle oluşturdukları tüm bileşiklerde değerlikleri ..... dir.
- Doğada iki atomlu moleküller halinde bulunurlar. .... şeklindedir.

Notlarım

Flor

- Başlıca doğal kaynağı florit mineralindeki CaF_2 ve kriyolit mineralindeki Na_3AlF_6 dir.
- Politetraflor etilen (TEFLON) üretiminde kullanılır.
- Kloroflorokarbon (CFC, soğutucu akışkan) eldesinde kullanılır.
- Hidrokloroflorokarbon (HCFC, soğutucu akışkan) eldesinde kullanılır.

Bazı Flor Bileşikleri

HF (hidrojen florür, hidroflorik asit)

- Cam dâhil pek çok maddeyi aşındırdığı için endüstride kullanılır.
- Florürler; diş çürümelerini önlediği için diş macunlarında kullanılır.
- Yanmaz ve yüksek sıcaklığa dayanıklı olduğu için mutfak kaplarının yapımında kullanılır.

Klor

- En yaygın bileşiği ..... dir.
- Deniz suyunda, kaya tuzu yataklarında bulunur.
- Endüstride klor, sodyum klorür çözeltisinin elektrolizi yoluyla üretilir.
- Polivinil klorür (PVC) üretiminde kullanılır.
- Kâğıt ve tekstil endüstrisinde ağartıcı olarak kullanılır.
- Yüzme havuzlarının, şehir sularının ve artık suların dezenfekte edilmesinde kullanılır.

HCl (Hidrojen klorür, hidroklorik asit) kuvvetli bir asittir. Kimya endüstrisinde kullanılır.

Bazı Klor Bileşikleri

HClO, NaClO;

Renk ağartıcı ve mikrop öldürücü olduğundan tekstil ve deterjan endüstrisinde kullanılır.

PVC (polivinilklorür);

Plastik endüstrisinde kullanılır.

Brom

- Deniz suyunda ve yer altı tuz yataklarında bulunur.
- Yangın söndürücü olarak, böcek ilacı üretiminde, boya ve ilaç sanayinde kullanılır.
- Fotoğrafçılıkta kullanılır.

KBr (Potasyum bromür);

Sinir sistemini sakinleştirici etkisi vardır.

KBr kapsülleri

Notlarım

İyot

- Deniz suyunda, yosunlarda ve şili güherçilesinde bulunur.
- Tıpta ve fotoğrafçılıkta kullanılır.
- Katalizör olarak tepkimelerde kullanılır.

KI, NaI;

Tıpta özellikle guatr hastalığı tedavisinde kullanılır.

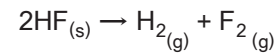
Deniz yosununda bol miktarda iyot bulunur.

Halojenler ve Bileşikleri

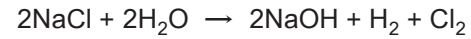
Halojen	Başlıca Doğal Bileşikleri
Flor	CaF ₂ , Na ₃ AlF ₆
Klor	NaCl (deniz suyunda ve kaya tuzu yataklarında)
Brom	Deniz suyunda (yaklaşık 10 ⁻³ M) ve yer altı tuz yataklarında
İyot	Deniz suyunda (<10 ⁻⁶ M), yosunlarda ve Şili güherçilesinde

Halojenlerin Eldesi

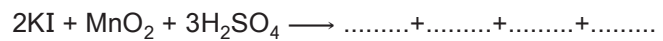
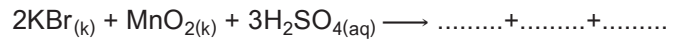
Flor, endüstriyel olarak HF_(s)'nın elektrolizi ile elde edilir.

Klor, kloralkali yöntemi olarak bilinen sulu sodyum klorür çözeltisinin elektrolizi ile üretilir.

Brom ve iyot laboratuvarında alkali halojenürlerin derişik H₂SO₄ ile tepkimesinden elde edilir.

Notlarım

Halojen Bileşiklerin Özellikleri

Halojen Bileşiği	Özelliği	Kullanım Alanları
HF	Cam dahil pek çok malzemeyi aşındırır.	Cam endüstrisi
Florürler	Diş çürümelerini önler.	Diş macunları
Teflon	Yanmaz, yüksek sıcaklığa dayanır.	Mutfak kaplarında
Freon	Oda şartlarında sıkıştırılarak kolayca sıvılaştırılabilir.	Soğutucularda
Klorürler	Buzun erime noktasını düşürürler.	Buzlanmayı önleyici olarak
HCl	Kuvvetli bir asittir.	Kimya endüstrisinde
HClO, NaClO	Renk ağartıcı ve mikrop öldürücüdür.	Tekstil, deterjan endüstrisinde
PVC	Berklik özelliği olan ve kolay yanmayan bir plastiktir.	Plastik ürünlerinde
KBr	Sinir sistemini sakinleştirici etkisi vardır.	Tıpta
KI, NaI	Guatr hastalığı açısından önemlidir.	Tıpta

Geçiş Elementleri

Demir Mineralleri ve Demir üretimi

manyetit
(Fe₃O₄)

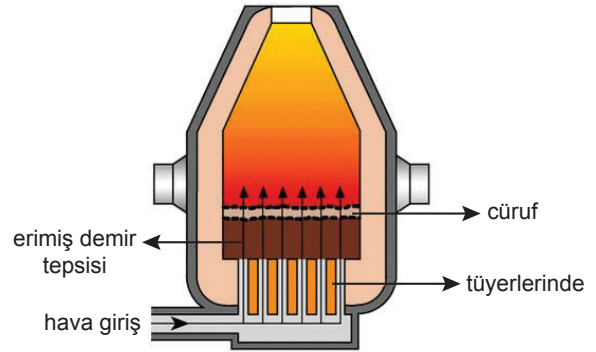
hematit
(Fe₂O₃)

limonit
[FeO(OH)]

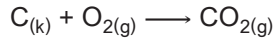
Demir mineralleri esas olarak ..... üretiminde kullanılır.

Demir cevherinden ham demir elde etmek için yüksek fırın kullanılır.

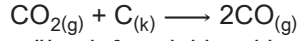

Notlarım

1900 °C'ta kok, oksijen ile tepkimeye girerek CO₂ oluşur.

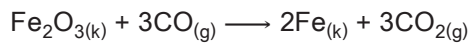

Oluşan CO₂ gazı fırında yükselerek 1300°C ta kok kömürünün karbonu ile CO gazı oluşturur.

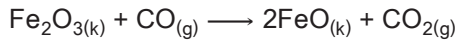

Oluşan CO gazı yüksek fırındaki asıl indirgen maddedir.

CO yüksek fırında biraz daha yükselir ve 1000°C ta demir cevherini indirger.

Bu tepkilelerin yanı sıra fırının daha üst bölgelerindeki demir cevheri CO ile kısmen indirgenir.

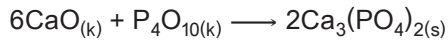
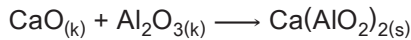
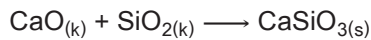

Oluşan FeO fırının daha alt kısımlarında demire indirgenir.

Curuf oluşturucu olarak kullanılan kireç taşı, kalsiyum oksit ve karbondioksit oluşturur.

Aşağıdaki tepkimelerde de görüldüğü gibi kalsiyum oksit, cevherdeki safsızlıkların uzaklaşmasına yardımcı olur.

Curuf, sıvı demirin üstünde yüzer.

Çelik Üretimi

- Çelik temelde bir.....- ..... alaşımıdır.

- Günümüzde çelik üretimi için en önemli yöntem ..... yöntemidir.

Dikkat

Çeliğe katılan alaşım maddelerinden,

- Cr korozyon direncini artırmayı,
- Mn darbe direncini artırmayı,
- B kopma direncini artırmayı,
- Co sertlik kazandırmayı,
- Ni esnekliğini artırmayı sağlar.

Demir Bileşikleri

- **Demir (II) asetat** (.....) : Basma boyasında, mordan olarak kullanılır.
- **Demir (III) asetat** (.....) : Katalitik karışımlarda, farmosotik olarak kullanılır.
- **Mohr tuzu** (.....) : Çift tuzdur.

Fe₃(Fe(CN)₆)₂, Fe₄(Fe(CN)₆)₃ kompleksleri, Berlin ve Prusya mavisi olarak bilinir. Mürekkep yapımında, boyalarda, çamaşır ağartmakta, kozmetikte ve matbaacılıkta kullanılır.

Notlarım

Önemli Geçiş Elementleri

Bazı geçiş metallerinin doğal mineralleri, elde edilme yöntemleri ve önemli kullanım alanları

Geçiş Metali	Başlıca Doğal Minerali	Elde Ediliş Yöntemleri	Önemli Kullanım Alanları
Ti	İlmenit (FeTiO_3) Rutil (TiO_2)	TiO_2 nin veya TiCl_4 ün indirgenmesi ile	Yüksek performanslı askeri uçaklarda
Cr	Kromit ($\text{FeO} \cdot \text{Cr}_2\text{O}_3$) Krokoid (PrCrO_4)	Kromit mineralinin elektrik ark fırınında karbonla indirgenmesi	Çelik üretiminde ve koruyucu kaplamada kullanılır.
Mn	Piroluzit (MnO_2) Manganit ($\text{Mn}_2\text{O}_3 \cdot \text{H}_2\text{O}$)	Piroluzitten termit proesesi ile	Çoğunlukla alaşımlarda kullanılır.
Ni	Nikelin (NiAs) Nikel blendi (NiS) Nikel Galeni (NiAsS)	Kavurma, indirgenme ile elde edilir.	Hidrojenasyonda katalizör olarak, akümülatör yapımında, alaşımlarda.
Cu	Kuprit (Cu_2O) Azurit ($2\text{CuCO}_3 \cdot \text{Cu}(\text{OH})_2$) Kalkopirit (CuFeS_2)	Kalkopiritin flotasyonundan sonra kavrulması ile CuS deki Cu ın indirgenmesi ile	Elektrik endüstrisinde alaşım yapımında
Zn	Çinko blendi (ZnS)	ZnS flotasyondan sonra kavrulur elde edilen ZnO teki Zn indirgenerek elde edilir.	Kaplamacılıkta, elektrot ve alaşım yapımında
Pd	Platin grubu metalleriyle birlikte ve metalik durumda	Fiziksel ayırma yöntemleri	Hidrojenasyonda katalizör olarak
Ag	Arjantit (Ag_2S) Kerargrit (AgCl)	Bakır ve kurşun arıtımında yan ürün olarak, siyanürleme	Süs eşyası, çatal kaşık ve ayna yapımında, kaplamacılıkta, gıda ve ilaç endüstrisinde kullanılır.
Sn	Kasiterit (SnO_2) Stanit ($\text{Cu}_2\text{S} \cdot \text{FeS} \cdot \text{SnS}_2$)	Cevher zenginleştirme indirgeme, saflaştırma	Teneke yapımında, alaşımlarda, tel yapımında kullanılır.
Pt	Genellikle metalik halde, çok az sperrilit (PtAs_2) minerali halinde	Cevher zenginleştirme, elektroliz	Laboratuvar araçları ve elektrot yapımında, alaşımlarda, dişçilikte, kuyumculukta kullanılır.
Au	Kalaverit, silvanit ve krennerit, büyük bir kısmı metalik olarak bulunur.	Fiziksel ayırma yöntemleri veya siyanürlendirme yöntemi	Süs eşyası yapımında ve kaplamacılıkta kullanılır.
Hg	Zinober (Zencefre) HgS	Cevher hava akımı eşliğinde ısıtılır. Hava oksijeni kükürt ile birleşerek SO_2 ve Hg oluşturur.	İlaç, kimyasal ve patlayıcı maddelerde kullanılır.
Pb	Galen (PbS) Serüzit (PbCO_3) Anglesit (PbSO_4)	Cevher zenginleştirme, kavurma, indirgeme, saflaştırma	Boru ve elektrik kablolarının kaplanması, boya, lehim ve alaşım yapımında, akümülatörlerde

Ünite Özeti

Büyük Patlama Teorisi (Big Bang Teorisi)

- Gök adaların birbirinden sürekli uzaklaşması
- Uzayın görünürde boş bölgelerinden mikrodalga ışınlarının yayılıyor olması
- Hubble'nin yaptığı çalışmalarla yıldız ve galaksilerin sadece bizden değil, birbirlerinden de uzaklaştığının belirlenmesi (Kırmızıya kayma yasası)
- Uzayın her doğrultusunda birim hacim içine düşen kütle yoğunluğunun yaklaşık aynı kalması
- Evrende hiçbir yerde helyumun kütlece %23'ün altında olmadığı belirlenmesi
- 1965 yılında Arno Penzias ve Robert Wilson'un uzayın belirli bir bölgesinden gelen, radyasyondan farklı ve evrenin tümüne dağılmış radyasyonları keşfetmesi

Elementlerin Bolluk Oranı

Element	Atom Numarası	Evrendeki % Oranı	Dünya'daki % Oranı
Hidrojen	1	91	0,14
Helyum	2	9	–
Oksijen	8	0,06	0,47
Alüminyum	13	–	8,1
Silisyum	14	–	27,7
Demir	26	–	5,0

Mineral ve Cevher

Mineraller doğal olarak oluşan elementlerin kaynağı olan bileşiklerdir. Doğadan elde edilmeye değer miktarda bir veya birden çok element içeren minerallere **cevher** ya da **filiz** denir.

Hidrojen ve İzotopları

Hidrojenin doğada üç izotopu (atom numaraları aynı, nötron sayıları farklı atomlar) vardır.

Bunlar,

Hidrojen (^1_1H), Döteryum (^2_1H) ve Tritiyum (^3_1H) izotoplarıdır. Hidrojen izotoplarının kullanım alanları şu şekildedir.

- Döteryum radyoaktif değildir, kirliliğe yol açmaz. Oksijenle birleştiğinde oluşturduğu döteryum oksit bileşiği ağır su olarak bilinir ve nükleer santrallerde soğutucu ve nötron yakalama amaçlı kullanılır.
- Tritiyum radyoaktif özellik gösterir. Yarılanma süresi 12,32 yıldır.
- Tritiyum, nükleer füzyon sistemlerinde, kendi kendine ışık veren saat rakamlarının ışık saçmasında kullanılır.

Alkali ve Toprak Alkali Metaller

Element	Doğal kaynak
Li	Magmatik kayalar (pegmatit)
Na	NaCl (kaya tuzu ve deniz suyu), feldspat ($\text{Na}_2\text{O} \cdot \text{Al}_2\text{O}_3 \cdot 6\text{SiO}_2$)
K	Feldspat ($\text{K}_2\text{O} \cdot \text{Al}_2\text{O}_3 \cdot 6\text{SiO}_2$), göl /deniz suyu, güherçil
Rb ve Cs	Diğer alkali metal bileşiklerinde safsızlık olarak bulunur.
Be	Zümrüt ($\text{Be}_3\text{Al}_2\text{Si}_6\text{O}_{18}$) ve kedi gözü
Mg	Manyezit (MgCO_3)

Toprak Grubu Elementleri (3A)

Toprak grubu elementleri periyodik cetvelde 3A grubunda bulunan elementlerdir. Grup ismi olarak 13. Grup da kullanılır. 3A grubu elementlerinin son enerji düzeyindeki elektron dizilişi ns^2np^1 şeklindedir. 3A grubu elementleri bileşiklerinde çoğunlukla 3+ değerlik alır. Bu grup elementleri +3 yükseltgenme basamağına sahiptir. Bu grupta yer alan B (bor) yarı metal, Al (alüminyum) ve diğerleri metaldir. Bu gruptaki metallerin aktiflikleri s bloğu metallerine göre düşüktür.

Karbon Grubu Elementleri (4A)

Karbon elementinin doğadaki en önemli allotropları elmas, grafit ve fullerendir. Karbon elementi yer kabuğunda karbonatlar olarak, mermer, kireçtaşı ve tebeşir gibi kayaların yapısında bulunur. Ayrıca karbon bileşikler organik maddelerin temelini oluşturur.

Azot Grubu Elementleri (5A)

Atmosferde hacimce % 78 oranında, oda sıcaklığında gaz halinde bulunan 5A grubunun ilk elementi azottur. Renksiz, tatsız ve kokusuz bir gazdır. Azotun elektronegativite değeri çok yüksektir

Azot molekülleri diatomik yapıdadır. Azot moleküllerinde atomlar arasında üç bağ vardır. Azot molekülündeki güçlü kovalent bağlar ve azot moleküllerinin tepkimeye girmesini sağlayacak enerjinin (üçlü bağın kırılması için gerekli enerji) çok yüksek olması, serbest haldeki azotun kimyasal tepkimelere girme isteğinin az olmasını sağlar. Bu nedenle azot gazı inert (kararlı) bir gazdır.

Oksit Tipleri ve Ozon

Oksijen; oksit (O^{2-}), peroksit (O_2^{2-}) ve süperoksit (O_2^-) olmak üzere üç tip oksit oluşturur.

Asidik oksitler:

Ametallerin oksijen yüzdesi yüksek olan oksitleridir.

CO_2 , SO_2 , SO_3 , NO_2 , N_2O_3 , N_2O_4 , N_2O_5 , SiO_2

Bazı yüksek değerlikli metal oksitler de asit oksit özelliği gösterir.

CrO_3 , Mn_2O_7

Bazik oksitler:

Metallerin oksitleridir.

Na_2O , K_2O , MgO , CaO ...

ÜNİTE 1 ELEMENTLER KİMYASI

Amfoter oksitler:

Amfoter metallerin oksitleridir.

Al_2O_3 , ZnO , Cr_2O_3 ...

Peroksitler:

H_2O_2 , Na_2O_2 , K_2O_2 , CaO_2 ...

Süperoksitler:

NaO_2 , KO_2

- Peroksitler ve süperoksitler genellikle kuvvetli yükseltgen olarak kullanılır. Seyreltik H_2O_2 çözeltileri antiseptik olarak, derişik H_2O_2 çözeltileri ise tekstil ve kozmetikte ağartıcı olarak kullanılır.

Halojenler

Periyodik cetvelin 7A grubu elementleri metaller ile tuz oluşturdıkları için tuz yapıcı anlamında halojen olarak adlandırılırlar. Halojenlerin tamamı ametaldir.

Diğer özellikleri,

- En yüksek enerji seviyelerindeki elektron dizilimi $ns^2 np^5$ şeklindedir.
- Değerlik elektron sayıları 7 dir.
- Flor hariç bileşiklerinde 1- den 7+ ya kadar değişen değerlikler almaktadırlar. Flor en elektronegatif element olduğu için tüm bileşiklerinde 1- değerliklidir.
- Metallerle oluşturdıkları tüm bileşiklerde değerlikleri 1- dir.
- Doğada iki atomlu moleküller halinde bulunurlar.

Geçiş Metalleri

Geçiş elementlerinin en önemlilerinden biri demirdir (Fe). Doğada alüminyumdan sonra bulunma oranı en yüksek olan ve en çok kullanılan metaldir. Paslanmamış meteor yüzeyleri haricinde demir yeryüzünde hiçbir zaman serbest halde bulunmaz. En önemli demir mineralleri manyetit (Fe_3O_4), hematit (kırmızı demir taşı, Fe_2O_3), limonit ($\text{FeO}(\text{OH})$) tir.

Geçiş metalleri çoğunlukla alaşım yapımında kullanılır. İki veya daha fazla metalin eritilerek karıştırılmasıyla oluşan karışımlara alaşım denir. Alaşımlar yerdeğiştirme alaşımları ve örgü boşluğu alaşımları olmak üzere iki kısımda incelenir.

The image shows a standard periodic table of elements. It is organized into groups (columns) and periods (rows). The groups are labeled at the top: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18. The periods are labeled on the left: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7. The elements are color-coded: Group 1 (yellow), Group 2 (orange), Groups 3-10 (blue), Group 11 (light blue), Group 12 (light green), Groups 13-18 (various colors including green, yellow, orange, red, pink, and grey). The lanthanide and actinide series are shown at the bottom, separated from the main table. A small inset box highlights the element Hydrogen (H) with its atomic number 1 and atomic weight 1.00794.

Ünite Değerlendirme

1. Büyük patlama (big bang) teorisine göre,

- I. ${}^1_1\text{H}$
 II. ${}^{11}_{11}\text{Na}$
 III. ${}^{20}_{20}\text{Ca}$

elementlerinden hangileri patlamanın hemen ardından oluşmuş olamaz?

- A) Yalnız I   B) Yalnız II   C) Yalnız III
 D) I ve II   E) II ve III

2. Doğada bulunan bir mineralin farklı örneklerinin laboratuvarında incelemesi yapılırsa,

- I. Homojen yapıda oldukları
 II. Belirli bir kimyasal bileşimlerinin olmadığı
 III. Kristal yapıda oldukları
 sonuçlarından hangilerine ulaşılır?

- A) Yalnız I   B) Yalnız II   C) I ve II
 D) I ve III   E) II ve III

3. I. $\text{Cu} + \text{HNO}_3 \rightarrow$
 II. $\text{NH}_3 + \text{H}_2\text{SO}_4 \rightarrow$
 III. $\text{Mg} + \text{H}_3\text{PO}_4 \rightarrow$

Reaktifleri yukarıda belirtilen tepkimelerden hangilerinin sonucunda H_2 gazı elde edilir?

- A) Yalnız I   B) Yalnız II   C) Yalnız III
 D) I ve II   E) II ve III

4. Aşağıdaki maddelerden hangisi bir alkali ya da toprak alkali metal içermez?

- A) Boksit   B) Kaya tuzu   C) Kireç taşı
 D) Zümrüt   E) Magnezit

5. Periyodik cetvelin 5A grubunda bulunan N elementi aşağıdaki maddelerden hangisini oluşturamaz? (${}_8\text{O}$)

- A) N_2O_5 B) NO   C) NO_2
 D) N_2O E) NO_3

6. Yer değiştirme ile oluşan alaşımlar ve türleri ile ilgili,

- I. Rastgele yer değiştirme ile oluşan alaşımların elektriksel iletkenliği, yapısındaki saf metallere kıyasla daha azdır.
 II. Süper örgü alaşımlarda atomların yeri düzenlilik gösterir.

III. Lehim Sn ve Pb metallerini içerir.
 yargılarından hangileri doğrudur?

- A) Yalnız I   B) I ve II   C) I ve III
 D) II ve III   E) I, II ve III

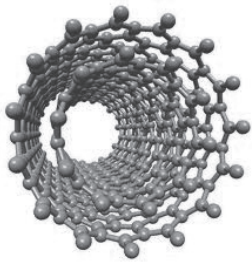
7. I. Yapısında ekonomik değere sahip oranda element içeren doğal madde
II. Evrende madde yoğunluğu açısından seyreltik olan bölge
Yukarıda tanımlanan terimler aşağıdakilerin hangisinde doğru olarak verilmiştir?

I	II
A) Mineral	Uzay
B) Mineral	Uzam
C) Cevher	Boşluk
D) Cevher	Uzay
E) Maden	Uzam

8. I. Demir (Fe)
II. Krom (Cr)
III. Hidrojen (H)
Yukarıda verilen elementlerden hangileri, oksitbileşiklerin karbon (C) ile indirgenmesi sonucunda elde edilebilir?

A) Yalnız I	B) Yalnız II	C) I ve II
D) II ve III	E) I, II ve III	

9.

- Yukarıda resmi verilen karbon nanotüpleri ile ilgili;
I. Grafitten elde edilirler.
II. Farklı derecelerde iletkenlik gösterebilirler.
III. Üstün duyarlıkları algılayıcıların yapımında kullanılırlar.
Yargılarından hangileri doğrudur?

A) Yalnız I	B) I ve II	C) I ve III
D) II ve III	E) I, II ve III	

10. I. Kızıl dereceye kadar ısıtılan Fe metali üzerinden kızgın su buharı geçirme
II. Kızgın kök kömürü üzerinden su buharı geçirme
III. Na metalinin su ile tepkimesi
Yukarıda verilenlerden hangileri $H_{2(g)}$ nin endüstrideki elde edilme yollarındandır?

A) Yalnız I	B) I ve II	C) I ve III
D) II ve III	E) I, II ve III	

11. Aşağıdaki halojenlere ait bileşiklerden hangisinin kullanım alanı hatalı olarak verilmiştir?

Bileşik	Kullanım alanı
A) Freon	Soğutucu akışkan olarak
B) Teflon	Yapışmaz tava üretimi
C) NaF	Diş macunlarında
D) Tuz ruhu	Cilt temizliği
E) KI	Guatr hastalığının tedavisinde

12. I. Isıl işlemlere uygunluk
II. Düşük maliyet
III. Dış şartlara dayanıklılık
Yukarıda verilenlerden hangileri alaşımların, saf metallere kıyasla daha yaygın olarak kullanılması-
nın nedenlerindendir?

A) Yalnız I	B) Yalnız II	C) I ve II
D) II ve III	E) I, II ve III	

Notlarım

Notlarım